

קדושת ציון

דעת תורה בנושאי ארץ הקודש ת"ז ♦ דרישת ציון על טהרת הקודש
גליון י"ט, אדר ה'תשע"ז ♦ מופץ ב־6,000 עותקים בכל ריכוזי היהדות החרדית

דעת תורה

מאת הגאון רבי זלמן סודוצקין זצ"ל אב"ד לוצק ויו"ר מועצת גדולי התורה

עניים בדעת וירכבו "על החמור" ראשית ועיקר דאגתם תהיה החומריות, גוף בלא נשמה ואל אלקי ישראל ותורתו לא ישעו. ומהשרים היושבים ראשונה ב"מלכות" יהיו כאלה, שירצו להפוך את "המלכות" של הארץ הקדושה למינות וכפירה. והמרירות בין השרידים, הרודים עם א' ונאמנים עם קדושי, תהיה גדולה מאד, ובאה הנבואה הזאת לנחמם ולעודד אותם, שהעולה על רוח פריצי ישראל לאמר: 'ככל הגויים נהיה בית ישראל', היו לא תהיה, ואחרי "נחמה בלא נשמה", תבוא נחמה אמיתית, רוחנית: "נחמו נחמו עמי" עם ה' ותורתו הקדושה "יאמר אלקיכם", הוא יתברך שהצית אש בציון, הוא שעתיד לבנותה באש האמונה הטהורה והצדק האמיתי... הרי שכל ההפסדה מדברת מהנחמה האמיתית שתבוא [אם לא יזכו ישראל] אחרי "נחמה" גופנית, אשר כל מגרעותיה... הובלטו כבראי לוטש בהנחמה הרוחנית שאנו קוראים כהקדמה ל"שבעה דנחמתא".

מתוך "אזויים לתורה",
דברים, סוף פרשת ואתחנן

כל ימי השתוממתי על המראה, שאין בנבואת נחמה זו [בפסוקים נחמו] זכר לקיבוץ גלויות ולבנין הריסות הארץ, וכמו שנאמר (תהלים ס"ט): "כי אלקים יושיע ציון ויבנה ערי יהודה וישבו שם וירשוה", או (שם קמ"ז): "בנה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס!" הנביא, אמנם, מדבר על "ערי יהודה" [הקיימות כבר], אבל רק לבשר להן: על "דרך" לפנות אותה; על "מסילות" ליישר אותן, ומתי נבנו?

והנה באים הקיבוץ גלויות בזעיר אנפין, בשנים האחרונות, בנין הארץ ומדינת ישראל, [הנתונה בידים לא נאמנות לה' ולתורתו] בחלק ידוע של ארץ-הקודש, ומבארים לנו, אולי, את הנבואה הנפלאה הזאת: הנביא ראה בחזון את האפשרות [אם "לא זכר"] של "ב' נחמות" נפרדות, והלא כה אמרו חז"ל [ספריין י"ט]: "זכו עם ענני שמיא [שהגאולה תהיה מהירה ושלמה, בנין הגשמי והכלכלי יחד עם הבנין הרוחני "שמיא"], לא זכו עני...". היינו שהקיבוץ גלויות ובנין הארץ יהיה לאט לאט, בעצלות, ובנפרד מהבנין הרוחני, כי המושלים [שאינם מושלים ביצרים], שלידם תהיה מסורה "הנחמה" הראשונה הזאת, יהיו

גם מדוע המסר של "קדושת ציון" ממשיך להיות חד וקולע, מדוע לא נס לחה ומדוע ימשיך גם בעתיד לרתק את הקוראים. לא מדובר כאן על נושא מסוים שמעוררים עליו, מחדירים אותו לציבור, והוא עומד ומתקיים בצורתו המתוקנת עד שאין צורך עוד לעורר עליו. מדובר כאן על כלל צורת ההתייחסות לכלל המציאות כולה. וככל שהמציאות מתחלפת ומשתנה, ככל שאירוע רודף אירוע – כך מורגש יותר ויותר הצורך האדיר שלא תהפוך תורת ה' לדבר תיאורטי המוגבל ומתוחם לבית המדרש ואשר אין לה מה לומר בחיים הציבוריים של האומה.

אזאת הבנה, לפיה אין דבר שאינו קשור לתהליך האלוקי בהיסטוריה ואין חלל ריק, גם מדוע המסר של "קדושת ציון" ממשיך להיות חד וקולע, מדוע לא נס לחה ומדוע ימשיך גם בעתיד לרתק את הקוראים. לא מדובר כאן על נושא מסוים שמעוררים עליו, מחדירים אותו לציבור, והוא עומד ומתקיים בצורתו המתוקנת עד שאין צורך עוד לעורר עליו. מדובר כאן על כלל צורת ההתייחסות לכלל המציאות כולה. וככל שהמציאות מתחלפת ומשתנה, ככל שאירוע רודף אירוע – כך מורגש יותר ויותר הצורך האדיר שלא תהפוך תורת ה' לדבר תיאורטי המוגבל ומתוחם לבית המדרש ואשר אין לה מה לומר בחיים הציבוריים של האומה.

אזאת הבנה, לפיה אין דבר שאינו קשור לתהליך האלוקי בהיסטוריה ואין חלל ריק,

דבר העורך הרב יהודה אפשטיין

כזכור לכל קוראי העלון מיום בו הופיע לראשונה, הנושא העיקרי שבו שמנו את מטרתנו לחזור ולשנן את הידוע, היה ההתייחסות שלנו אל עצמנו כאל עם ה', ולא רק כאל קובץ יחידים השואפים לפסגות רוחניות כל אחד עבור עצמו. מתוך אותה תובנה, שאנחנו אומה ובתור שכזו כרתנו ברית עם בורא עולם, נגשנו לכל הסוגיות שעומדות על סדר היום של העם היהודי, כאשר מטרת העל מסומנת בברור – תיקון עולם במלכות ש-די וגילוי כבוד מלכותו יתברך על כל הברואים. מתוך אותה מטרה נגזרה ההתייחסותנו לכל הסוגיות הפרטיות – ארץ-ישראל וישובה, המלחמה באויב הערבי, היחס לעמי אירופה רוצחי אבותינו, עמידתו של הציבור החרדי אל מול נסיונות הממשלה לכפות עליו אורח חיים חילוני, מערכת המשפט הרקובה שבמדינת ישראל כיום וכן הלאה, כמו גם לסוגיות שנוגעות יותר לבית המדרש פנימה – צורת לימוד התורה, המקום הניתן לתנ"ך במסגרת זו, לאגדה, לחכמת האמת הפנימית, ללימוד ההלכה על-מנת לקיימה, וההשלכות ההלכתיות הנובעות ממצבנו כיום בעקבות קיבוץ גלויות ולקראת הגאולה השלמה. בכל נקודה בה נגענו, השתדלנו ללבן את הדברים לאמיתתה של תורה, ובחסידי ה' זכינו למשוב אדיר מציבור הקוראים הרחב, אשר לא נותר אדיש לנוכח הדברים.

לצד התגובות הנלהבות וההתעניינות הרבה לה זוכה העלון, לא פעם ולא פעמיים עלתה כלפינו השאלה – לאן אתם חותרים? מה הלאה? אחר שהובנה הנקודה העקרונית, שאנו עם ה' ושחובתנו היא להתנהג בהתאם לאותה ברית שכתנו עמו, מה יש עוד להוסיף? עוד מקור לחשיבותה של הארץ, תובנה נוספת ביחס לתהליך הגאולה, הוכחה נוספת לכך שאכן חפץ בנו ה' ואילו לא היה חפץ, לא היה עושה את כל הנפלאות הללו? מה תועלתה ראיות נוספות, הרי כפי שאמר הנביא – "השמע ישמע והחדל יחדל" (יחזקאל ג', כ"ז)?!

אולם מי שמבין את עומק העניין – מובן לו

אותו עיקרון, ולפיו ה' עושה לנו נסים ומקרב את גאולתנו אף באמצעות רשעים, נידון במדורו הקבוע של הרב חיים והב אודות הספר "ויואל משה" של האדמו"ר מסאטמר זצ"ל. הרב והב מראה ממקראות ומדברי חז"ל, כי עומק מחשבתו של מקום אינה מוגבלת למה שבני-תמותה מסוגלים לקבל בשכלם.

הרב חיים פרידמן במדורו על "קול התור" מעמידנו החודש על חשיבותו של שלטון יהודי בארץ-ישראל ועל העניינים הנשגבים שנתקנים בעולמות העליונים כאשר ישראל כובשים את ארצם. אכן, שמים וארץ מתחברים יחדיו במאמרו של הרב פרידמן, הדורך בשבילי רבנו הגר"א ותלמידיו אשר זכו לחונן את עפר ארצנו.

במדור "קוראים כותבים" שבוע שעבר התקבל מכתב אשר בחלקו דן בתוקפו של היתר המכירה הנהוג בשנת השמיטה. אחד הקוראים הגיב על מכתב זה והאשים את העלון בביזוי תלמידי חכמים אשר דגלו באותו היתר. במסגרת המדור אפשרנו לכותב המקורי להגיב על דברי הכותב שהתלונן, אולם במסגרת זו ראינו לנכון רק להבהיר, כי חלילה לנו מלזלזל בכבודם של חכמי ישראל מאיזה חוג שלא יהיה, ואף איננו מעניקים במה למי שיזלזל בכבודם. אף הכותב בתגובתו ציין זאת, ואם אחר כל זאת משהו עדיין חש, כי היה כאן ביטוי של חוסר כבוד - אנחנו מתנצלים מעומק הלב. לפי דרכנו, מחלוקות שבתוך בית המדרש, קשות ככל שתהיינה, צריכות להתלבן בכלים תורניים בלבד, ולא בדרכים הכוחניות אשר באמצעותן יש כאלו המנסים להשתיק את מי שאינו סובר כמותם.

המדור "בעקבי הצאן" הוקדש הפעם לחובת העמדת המשפט התורני על תילו וחומרת ההליכה לערכאות. כחלק מאותה מגמה לקיים אומה היודעת את ה' ולא רק יחידים מובחרים, הרי זו חובה ראשונה במעלה להעמיד את אותה מערכת משפטית שחפץ בה ה'. העיון בדברי רבותינו אינו מותר מקום לספק, כי לא מדובר כאן בתוספת מעלה ושלמות, כי אם בבסיס הכרחי, שלא ניתן להתנהל בלעדיו.

כפי שתראו בפרסום בעלוננו, בכוננתנו להרחיב את הפעילות מעבר לכמה זו של העלון, והציבור בוודאי ישמח לדעת על פתיחת מערך שיעורים מטעם האגודה. כמו-כן אנו שמחים לבשר על תכנית סיורים בשטח בעקבות תלמידי הגר"א בוני הישוב בירושלים ובארץ בכלל. לפרטים ניתן ליצור קשר בתא הקולי של האגודה או ישירות במייל touoldcity@gmail.com כל זאת - מלבד תכניות נוספות אשר תבוא עליהן הודעה בהמשך.

בברכת חודש טוב ופורים שמח,

העורך.

אותן אידיאות זרות, המנסות לחזור לכרם בית ישראל ולחנך מחדש את צעירי הצאן - אותן אידיאות כולן מושרשות בפריקת עול מלכות שמים והעמדת עקרון מקודש חלופי. על נושא זה מדבר הרב אליהו בריים במאמרו החודש, בו הוא מתאר את כשלונו של שאול במלחמת עמלק, כאשר כרע ברך בפני אידיאה משלו במקום לכרוע תחת העול השמימי.

הרב בנימין הלוי במאמרו החודש מעמיד אותנו על מושג הנקמה, אשר תופס חלק נכבד בימי הפורים הבאים עלינו לטובה. זוהי עוד דוגמא מאלפת למרחק האדיר הקיים בין מחשבת התורה למחשבת התרבות המערבית המאיימת על טוהר ליבנו ולב צאצאינו בימים טרופים אלו. מאחורי היחס למושג נעלה זה של נקמה מונח ההבדל בין יראי ה' הרואים במלכותו על העולם את תכלית הטוב, לבין אותם כופרים, הרואים בפיטום גשמיותו של האדם את תכלית הכל.

הרב אליהו בן-צבי חוזר אלינו אחר חודש של חופשה, ואף הוא מתיחס לענין הנקמה במדורו ההלכתי "שערי ציון", שם הוא עומד על הרעיון שמאחורי כמה וכמה הלכות בימי הפורים, ובתוכן החובה להתבסס עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. הרב בן-צבי כדרכו דולה ממעיין ההלכה את אותם פרטים שמלמדים אותנו מוסר השכל מלבד מה שהם מחייבים אותנו למעשה.

באותו מדור הלכתי - "שערי ציון" - מובא החודש גם חלקו השני של מאמרו של הגאון רבי יצחק ברנד בדבר הגבול הדרומי של ארץ-ישראל לענין קיום מצוות התלויות בארץ. הרב ברנד מפליא את שומעי לקחו בלימודים נפלאים מתוך הפסוקים עצמם, ומדברי רבותינו שבכל הדורות.

הרב מנשה בן-יוסף, אשר דבריו המאלפים בחודש שעבר הלהיבו רבים מיושבי בית המדרש, כאשר חדר לעומק הפסוקים בתחילת חומש שמות וחיידש מהלך בתהליך הגאולה, הפעם סולל לנו דרך בהבנת המגילה לאור דברי האר"י והרמח"ל. אף כאן קיים קשר עמוק לתהליך גאולתנו כיום, ותוך שימת לב לכתובים באסתר, בדניאל ובעזרא, מוליך אותנו הרב בן-יוסף בנתיבי החכמה ודולה מרבותינו מים מתוקים לכל צמא.

מדור חדש מופיע החודש, הנקרא "לפני ולפנים" ובו צוהר לחכמת פנימיות התורה, אשר ידיעתה קשורה קשר עמוק לתהליך גאולתנו בדרך אחרון. אנו מקדמים בברכה את הרב אברהם ישעיה ברוורמן, אשר מעורר את הלבבות לעסוק באותה חכמה נפלאה.

במדור "דעת תורה" הובאו דברי הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל, מאדירי הדור שכבר ראה בתקומת ישראל בארצו. דבריו הבהירים מאירים בפנינו את מצבנו כעת, את היחס הנכון למדינת ישראל, אשר עצם הקמתה מוגדר כחסד מאת ה', אף כי ראשיה היו ועודם רשעים שיש להורידם מהשלטון ולהקים תחתם את מלכות ה' האמיתית.

"להשלים" עם מציאות וללעוג לאנשי החזון. נקל לשער, כיצד קצפו על אותו מרדכי, אשר מבאיש את ריחם של היהודים כולם ומכניס אותם לסכנת כליה בשביל עקרונותיו הקנאיים. והרי גם אם ננקוט שהיה כאן סרך של עבודה זרה כדברי המדרש, מרדכי יכול היה פשוט לשבת בבית ולהמנע מעימות. אולם הוא יצא אל שער המלך בדווקא, מה שנקרא "ראש בקיר". מדוע? וכי חובב הרפתקאות היה (ראה אסתר יבס ו')? וכי באמת היה מוכן לסכן את כל העם בעבור כבודו האישי?

כמובן, שהאנשים השטחיים לעולם לא יבינו את מרדכי. משום שמבטם מוגבל לכאן ולעכשיו, למה שכדאי ומעשי ולא למה שנכון ומרום. מרדכי יכול היה לשבת בבית. לא הייתה בכך שום עבירה, ואף אחד לא דרש ממנו להסתכן. אולם המבט האחראי באמת של מי שמבין את המהלך האלוקי לא אפשר לו לעשות כן. הוא ידע שכל היהודים כורעים ומשתחוים. הוא כבר ראה בכליון עיניים כיצד כולם נוהרים למשתה אחשוורוש, ודואגים שיהיה שם הכשר טוב. בלב דואב הוא זכר את בית חיינו ותפארתנו אשר נבזז וחולל, ובדם מורתח שמע כיצד באותו משתה אליו הלכו היהודים נעשה שימוש מבהה של חולין בכלי המקדש. מרדכי ידע, כי עם ישראל כבר עלה על מסלול התרסקות! הרעיון השולט היה של אחדות כל עמי האנושות תחת כור ההיתוך של האימפריה הפרסית. ההבדלות היהודית אין לה מקום באותו סדר עולמי חדש. היהודים הבינו, כפי שעולה מדברי הנביא יחזקאל, כי עם גלותם מעל הארץ הופרה הברית עם בורא עולם והם משוחררים לעשות כרצונם, להתבולל ולהעלם כאומה. "עבד שמכרו רבו, ואשה שגרשה בעלה, כלום יש לזה על זה כלום?" (ספדיון ק"ט). זו הייתה הרוח השלטת באותה תקופה. ואם מרדכי ישב בביתו ויחשבן איך הוא אישית לא יעבור איסור ובכך "יצא ידי חובה" ושלוש עליו נפשו, אזי התוצאה הייתה חורבן מוחלט. עמידתו כנגד המן הייתה זעקת האמת כנגד עולם השקר כולו, על-אף ה'מציאות', על-אף ה'נתונים'. מרדכי ממאן להשלים עם מציאות של חורבן עם ה', הוא לא כורע בפני המן, ובאותה מידה הוא לא כורע בפני הפרקטיקה, בפני ה'מציאות'.

וכאן מונחת התשובה לכל השואלים לאן פנינו מועדות. איננו יודעים בדיוק כיצד יתנהלו הדברים, אך ברור הדבר, כי השלטון החילוני מתכוון להשתמש בכל כוחו להשליט את השקפת עולמו הנפסדת על כלל ישראל, וכן להעביר את הציבור החרדי בכור ההיתוך אשר יכשיר אותו לקבלת אותם ערכים מערביים אנטי-תורניים, אף שכלפי חוץ לא יהיה ניכר השינוי. הארס יחלחל מבפנים. הדמוקרטיה והליברליזם והשוויון - כל אותן אידיאולוגיות של כפירה בבורא עולם - יש להן צבא שלם של חיילים העומדים למשמרתם, ומטרתם - כיבוש המעוז האחרון שטרם נכנע וטרם קיבל את עליונותם - ציבור יראי ה'. אנו נעמוד כחומה בצורה לנוכח אותן נסיונות, ואף נשיב מלחמה שערה, עד שתכונן כאן מלכות ה' האמיתית.

ישנם מאמרי חז"ל רבים, שכולנו מכירים ואנו אף בטוחים שאנו מבינים אותם. אך אם נבחן את עצמנו היטב נגלה, שאיננו מבינים אותם כלל, זאת ועוד שלצערנו רבים רבים החושבים בלבם כי אין פשר לדברי חז"ל ומגבבים הסברים נבובים, המכונים 'זוארטלאך', למאמרי חז"ל העמוקים מני ים. בעיה זו קיימת ביתר שאת בתורת ה' ובנביאים וכתובים, כאשר יש פסוקים רבים החוזרים על דבר שנראה דומה ואנו מסבירים אותם כ"כפל הדבר במילים שונות" במקרה הטוב וכדומה. המטבע של הווארטים על התורה הפך לעובר לסוחר, ובמקום שנעסוק במה שה' נתן לנו, בחרדת קודש, באימה ביראה ברתת וזיע, אנו מתעסקים בהם כדברים ריקים.

אמנם אם היינו מאמינים באמת ובלב שלם כי לא דבר ריק הוא, ואף אם נראה לעינינו שאין בו ממש הרי שזה נובע אך ורק 'מכס', ניחא. אך לבושתנו אין זה כך, מהסיבה הפשוטה שקשה מאוד להאמין, שבדבר שאתה מכיר ויודע ונראה לך שאתה מבין, יש עומק. במיוחד אם לא נחשפנו מעולם לעומק זה, ובפרט אם חינונו אותנו שהכל מובן ע"פ הפשט השטחי ממש, מכאן קצרה הדרך להפוך את מגילת אסתר לספר בדיחות, את ספר התהילים לרעיונות במוסר ואת התורה לאקטואליה לאור הפרשה.

אולם האמת היא, שבכל דבר ודבר שקיבלנו בתורתנו הקדושה ועל ידי הנביאים ודברי חז"ל יש עומק נורא ועצום, שאילו היינו קצת נחשפים אליו, היינו מתייחסים לכל דבר קט מדבריהם בחרדת קודש.

לא נדיר לראות אנשים שאינם מדקדקים במצוות בתוך מחנינו, ואפילו בדברים שחז"ל מתייחסים אליהם כחמורות שבחמורות, לא כ"ש על דברים קלים, וזה עוד בציבור ולעיני כל ישראל. אילו היינו יודעים שהערך של הפרט הקטן ביותר בהלכה שווה הרבה יותר מיהלום ומשמח יותר מכל שמחה, וודאי שהיינו מכבדים את כל דברי תורתנו הקדושה וכל אות ואת במאמרי חז"ל היו עבורנו משוש כל הארץ.

כלפי מה דברים אמורים? הלא כל מה שכתבנו כאן אפילו תינוקות של בית רבן יודעים אותו? תשובה בדבר, הן הן הדברים. הלא ברור לכל בר דעת, שתינוק של בית רבן גם אם הוא יודע את כל מה שנכתב פה, זה וודאי לא אומר שהוא מבין את זה, שכן תינוק אינו יכול לתפוס דברים כאלה. הבעיה היא שגם אנחנו תינוקות בכל הדברים האלה, וגם אנחנו כמוהם בטוחים שאנו יודעים ומבינים, אך מכיוון שאיננו מבינים כי מעולם לא נחשפנו לדברים האלה, זה נהפך גם אצלנו - כמו אצל התינוקות - למין אקסיומה כזו שאינה מובנת.

מה הפלא, שאנשים רצים כל הזמן אחרי כסף, הלא הם אינם מבינים מדוע שש דוד על אמרת ה' כמוצא שלל רב (שמא תאמר שאין הדברים כך, ואנחנו אכן מבינים! אז מדוע אנחנו לא כאלה? יש הרבה תשובות לבעלי המוסר, אך התשובה האמיתית היא שאנחנו פשוט לא מבינים כלל וכלל, ואפילו אפס קצתו).

מה הפלא, שאין לנו כח לקום לשחרית. הלא איננו מבינים את המעלה והחשיבות הגדולה שבדבר, וזה שחז"ל הפליגו מאוד מאוד בעניינים אלה, עדיין לא גורם לנו לזוז. כי איננו מבינים כלל ולא משיגים מקצת שבמקצת מגודל נוראות וקדושת דבריהם, שאילו היינו משיגים, היינו

רצים לקיים כל דבריהם כאריה ישאג. ובחריצות הגדולה ביותר ובכל כוחנו היינו עובדים את ה'.

אם נכונים הדברים, הרי שאין כל פתרון אחר, מלבד להעמיק קצת ולהסיר את הלוט, כדי שנזכה גם אנחנו לחזות באור ה' הגדול המבצבץ ועולה בכל דברי תורתנו הקדושה ובדברי רבותינו ז"ל.

כידוע, נחלקו חכמי הדורות בשאלה האם כל אחד מישראל ללמוד מסתורין של מלך, אם

לא. אולם דבר ברור הוא, כי בין המחייבים ובין החולקים - אלו ואלו שווים, שאם יש אפשרות לאדם להתחזק מאוד מאוד במצוות ה' ולהציל עצמו מהרבה עבירות שאינן נזהר בהן, וזאת ע"י לימוד סודות התורה - וודאי שהוא חייב בדבר.

נמצא, אם כן, שאם הדור חלש מאוד ורבים מזלזלים וחלשים בקיום התורה ודברי חז"ל כראוי, ובפרט הנוער הצעיר יותר, קשה לחנך היום ליראת שמים עם תורת הפשט לבד, העולם בחוץ נוצץ הרבה יותר והחינוך הבסיסי שהספיק בדורות עברו לגדל דורות של יהודים יראים ושלמים כנראה שכבר אינו מספיק דיו [וא"צ להאריך בעניין האינטרנט ודומיו].

אם נתבונן קצת בעומק מדוע זה כך, ועל מה עשה ה' ככה, שהעולם הזה ישתכלל ויהיה נוצץ כ"כ, אפשר לבאר על-פי הידוע ממה שכתוב בזוהר, שבזכות הספר הזה יצאו מהגלות ברחמים, ומה שכתוב שזה הספר הוא לדור אחרון, ועוד דברים נוראים לרוב, מהם רואים בבירור, שתורת הסוד נתנה באופן מיוחד לדור האחרון. ואם נתבונן נראה, שה' עשה את העולם הזה כ"כ חזק סוחף ומשכנע, עד לרמה כזו, שהאפשרות היחידה להתמודד למולו יהיה על-ידי גילוי של פנימיות התורה, ששם הדברים שמחים כנתינתם מסיני, זה זוהר ונוצץ הרבה לאין שיעור מכל משכיות החמדה של עולם ההבל, וזה מה שיכול להציל כפשוטו כל יהודי ויהודי השרוי בגנותא וטינופא דהאי עלמא. ודבר ברור הוא, שמה שאמרו חכמי הדורות בעניין הגורים הנדרשים ללימוד נשגב זה לא נאמר אלא ליהודים יראים ושלמים, להם הציבו גדולי עולם את סולם העליה בסדר נכון לא ימוט, והציבו גורים על לימוד זה של פנימיות התורה. אולם כאשר צריך להוציא מישהו ממצב נמוך מאוד מאוד, הדרך היחידה לעשות את זה

היא ע"י השימוש בכלים החזקים ביותר, כמשל מכת חשמל היכולה להזיק ממש לאדם בריא, אולם אדם במצב קשה מאוד יכול מכוחה ממש לקום לתחיה. כן הדברים הללו ממש כעין חשמל, שרבים הם האנשים בדורנו אשר יכולים להתעורר רק על ידו משינה עמוקה בהבלי העולם הזה.

ואם מה שכתבנו לעיל נכון, הרי שזו התשובה שלנו אל ה' להשכיל בדברי תורה, כדי שנזכה גם אנחנו לההביל את ענייני העולם הזה, ולרוץ כצבי לעשות רצון אבינו. ויהי רצון שחפץ ה' בידנו יצליח, לרומם נפשות עם קודש, ולעשות רצוננו כרצונו.

כתיב במשלי א', ו' - 'להבין משל ומליצה, דברי חכמים וחידותם'. הבה נחשוב על סתם סיפור בעלמא, ונדמיינ שישנו קוד סודי כלשהו המסתתר באותו סיפור. כמובן, שמי שקורא מבין רק את מה שכתוב, אך מי שנמסר לו מראש ה"קוד הסודי" - הוא יבין באמת מה כוונת הכותב. דברי חכמים הם משל ומליצה וחידות, ולרוב חסר לנו המידע הנחוץ להבין מה הם באמת רצו להגיד.

עד זמן כתיבת המשנה והגמרא, נקראה התורה שבע"פ כולה בשם 'קבלה', משה קיבל ומסרה וכו'. הסיבה לכך היא פשוטה. מהתורה הכתובה ברוב המקרים לא מובן ומפורש מה ההלכה, זה שאנו יודעים ש"טפות בין עיניך" זה התפילין, זה מפני ה'קבלה', דבר סתר הנמסר לישראל ע"פ, כעין מפתח קודים. כידוע ומפורסם, כל מה שקיבלנו בתורה שבע"פ כתוב בתורה שבכתב עצמה, אך בדקדוקים עצומים על כל תג. וודאי שמי שלא קיבל מה ה"קוד" מאחורי הדברים, לעולם לא ידע שיממחרת השבת' זה ממחרת הפסח ושיבין עיניך' זה על הראש ושידכה' זה יד כחה וכו'.

ממש כמו ה"קוד" הזה, יש עוד קוד בתורה, שלאחר שידועים אותו, הוא ממש כתוב. הקוד הזה ממש כתוב בצורה ברורה, שכל מילה ומילה ממש אומרת דברים עליונים, סודות נעלמים וסתרי סתרים. ואלה הדברים הם משמחי לב באמת, בכל מציאותם הפשוטה ביותר, אמנם וודאי שכל התורה היא משמחת וגם הפשט, אבל אם זה כל תכלית התורה, אזי לא מובן מדוע פיקודי ה' אינם משמחים את ליבנו מאוד מאוד? הסיבה שגם הפשט משמח היא משום שהוא חלק בלתי נפרד מהסוד, כשהכל מחובר לקומה שלמה ברורה ומאירה, כל פרט ופרט משמח, כשרואים את ה"צדקו יחידיו" ואין כל פרט ופרט בבריאה ובהתנהלותה ע"פ ציווי ה' מקביל ממש להנהגה העליונה באורח מישור, אז רואים את מעשה ה', כי נורא הוא.

כאשר נזכה להבין במעט את הדברים האלו, נשמע את הקול הגדול ממעמד הר סיני שלא פסק. נשתוקק בכל לבנו לזכות לאור פני ה', ותכסוף וגם תכלה נפשנו לחצרות ה'.

פתאום נבין ונתחבר ממש למה שאמר דוד "צמאה נפשי לאלוקים" והדברים יהפכו אצלנו מאקסיומות לא ברורות ומרגשות מוטעים שאולי יש גם לגויים למשהו עצום, חזק ואמיתי, שנשתוקק למסור עליו את נפשנו. פתאום לא נצטרך עוד להסביר מפולפלים מדוע זה לא שקר לשיר "שוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף", כי גם אצלנו, תהיה זו אמת פשוטה ברורה ומאירה.

לענין גבול דרומי לגבי קדושת מצוות

הנה גבולות מסעי כתובים בתורה (במדבר לו, ג-ה):
”וְהָיָה לְכֶם פְּאֵת נֹגֵב מִמִּדְבָּר צֵן עַל יַדִּי אֲדוּם וְהָיָה לְכֶם גְּבוּל נֹגֵב מִקְצֵה יַם הַמֶּלַח קִדְמָה. וְנֹסֵב לְכֶם הַגְּבוּל מִנֹּגֵב לַמְעֵלָה עַקְרָפִים וְעֵבֶר צְנָה וְהָיָה תוֹצְאָתוֹ מִנֹּגֵב לְקֹדֶשׁ בְּרִנֵּעַ וְיִצְאָה חֶצֶר אֲדָר וְעֵבֶר עֲצֻמָּה. וְנֹסֵב הַגְּבוּל מִעֲצֻמּוֹן נַחְלָה מְצָרִים וְהָיָה תוֹצְאָתוֹ הַיְמָה.”

ראשית יש להעיר, כי כאשר מדברים על הגבול הדרומי, הכוונה לגבול שהולך ממזרח למערב, ולא שהולך מצפון לדרום, כי זה ההולך מצפון לדרום הוא הגבול המזרחי.

אולם בודאי אין להסיק מכאן, שצריך שהגבול ילך ישירות ממזרח למערב, אלא יכול הוא גם ללכת קצת לכיוון דרום, אולם לא יותר מדי. וענין גדר יותר מדי בפשטות הוא שאם זה הזווית גדולה מ-45 מעלות, דהיינו יותר מן החצי, אז זה כבר נקרא גבול מזרח, וא"כ כשכתבה התורה שמסוף ים המלח מתחיל גבול דרום, משמעות הדבר, שאינו עולה יותר מ-45 מעלות לכיוון דרום.

זו ההבנה הפשוטה, ומי שרוצה לומר אחרת - עליו להביא ראיה.

ראיתי כעין סברה זו בחוברת 'מנחת ירושלים' (ח"צ עמוד ט), שיצאה ע"י הרב בצלאל חיים בלוי שליט"א מהעדה החרדית, שמצדד לומר שהגבול הדרומי יותר צפוני מהמקובל.

ועיי"ש, שהביא גם מלשון ביאור הגר"א (ספר יחזקאל טו, ג): "שמור זה ההנחה, כל מקום שנאמר 'ויצא' פירוש שהגבול היה יוצא מקו המישור לקו השיפוע קצת, ובמקום שכלה השיפוע, שם השתחיל להלך במישור ונמצא נתרחב, וכל מקום שנאמר 'ועבר' פירושו שיעבור הגבול באמצע העיר, וכל מקום שנאמר 'ונסב' פירושו שקו הגבול היה מתרחב רק כנגד אותו המקום ומסבב אותה עד שבא במישור כנגד קו שהתחיל להתרחב, וכל מקום שנאמר 'ותאר' פ"י שקו הגבול הולך במישור ואינו סר לא לימין ולא לשמאל".

וא"כ לענין מעלה עקרבים שבתורה, נאמר "ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרבים" (במדבר לו, ד), וביהושע נאמר "ויצא אל מנגב למעלה עקרבים" (יוחזקאל טו, ג), כך שצריך ללכת מקצה מזרח דרום של ים המלח באלכסון בעיקרו ממזרח למערב וקצת בשיפוע לדרום, ואחר מעלה עקרבים ממשיכים ישר.

ויש להוסיף כאן, שמה שכתב ה'תבואת הארץ', שמעלה עקרבים נמצא באזור ג'בל אל חסה שהוא מזרחי הרבה מים המלח הוא דבר תמוה, שהרי אילו היה כן, היה זה נחשב לגבול מזרחי ולא לגבול דרומי, והרי מעלה עקרבים בתורה נחשב אחרי ים המלח לגבול דרומי, אלא צריך לומר שמעלה עקרבים נמצא במקום שמצויר במפות דרומית-מערבית למכתש הקטן ע"י נחל צין].

וממילא מי שרואה במפה של האדמת קודש' שהגבול הולך עד קרוב לעין יהב, וכ"ש מי שהולך בגבול הדרומי עוד יותר דרומה, יראה כי אין שום הגיון לומר שהתורה מייחסת קטע זה לגבול דרום, שהרי מן הראוי לייחס

אותו לגבול מזרח, אלא ודאי יש לומר, שהגבול הדרומי הולך ממזרח לים המלך לכיוון מערב לא יותר מ-45 מעלות דרומית.

אולם יש להקשות על הנחה זו, ממה שבסוף גבול דרום נאמר "ונסב הגבול מעצמון נחלה מצרים והיו תוצאותיו הימה". והנה לפי דעת רבנו סעדיה גאון ועוד הרבה, 'נחל מצרים' הוא ואדי אל-עריש, ולפי מה שנראה במפה,

הקטע האחרון של ואדי אל-עריש, הולך יותר מ-45 מעלות לכיוון צפון, וא"כ לפי הכלל שאמרנו היה אמור להיות זה גבול מערב ולא גבול דרום.

אולם נראה לומר בזה, שלפי מפת האדמת קודש', הקטע בו ואדי אל-עריש עושה גבול דרום מתחיל בשעה שהוא עדיין יותר לכיוון מזרח-מערב מלהיות כיוון דרום-צפון, ורק בקטע האחרון עולה באופן ששייך לומר שעולה מדרום לצפון, וממילא כיון שהתורה מייחסת סוף גבול דרום לואדי אל עריש, היא כבר מייחסת את כולו לגבול דרום, ואינה אומרת שבמקום שמתחיל להתעקם הרבה לכיוון צפון נחשב לגבול מערב, שמדין טפילה אפשר להחשיב הכל לגבול דרום, דהיינו שבסך הכל ואדי אל-עריש עיקרו שייך לגבול דרום.

אולם בצד המזרחי של גבול דרום, אילו קטע גדול היה הולך הרבה לכיוון דרום, לא היה שייך לייחס זה לגבול דרום אלא לגבול מזרח.

ולפי מה שכתבנו, שבגבול דרום הקטע האחרון של נחל מצרים (ואדי אל-עריש) נוטה יותר לכיוון צפון, ומן הראוי היה להחשיב אותו לגבול מערב, רק שמדין נטפל נחשב לגבול דרום, לפי"ז נתישבה קושיה אחת בתורה, שהרי בשאר גבולות נותנת התורה בסוף ציור הגבול את הסיכום, ע"י במדבר (פקד לו): "וּגְבוּל יָם וְהָיָה לְכֶם הַיָּם הַגָּדוֹל וְגְבוּל זֶה יְהִיָּה לְכֶם גְּבוּל יָם. ט. וְיִצְאָה הַגְּבֹל זָרְנָה וְהָיָה תוֹצְאָתוֹ חֶצֶר עֵינֵן זֶה יְהִיָּה לְכֶם גְּבוּל צְפוֹן. יב. וְיָרֵד הַגְּבוּל הַיַּרְדֵּנָה וְהָיָה תוֹצְאָתוֹ יָם הַמֶּלַח זֹאת יְהִיָּה לְכֶם הָאָרֶץ לְגַבְלֶיהָ סְבִיב".

בשלוש רוחות, אם כן, מצינו כעין סיכום, ואילו בדרום אין סיכום. אולם לפי מה

שכתבנו מיושב, שהרי סוף גבול דרום באמת אינו שייך ממש לדרום, רק מדין נטפל לשאר חלקי נחל מצרים הוא נחשב לגבול דרום, וממילא התורה לא כותבת בסוף סיכום בלשון 'זה יהיה לך גבול נגב', כיון שבאמת סוף הגבול אינו שייך בעצם לגבול דרום.

והנה צריך לדעת מה עלה בדעת האדמת קודש' להדרים כל כך את סוף הגבול הדרומי.

ואין הספר אדמת קודש תחת ידי, רק אביא ממה שכתב ה'משנת יוסף' (ס"ו מד) בשמו.

והנה הוא כתב, שהמקור של האדמת קודש' הוא מכח הפסוק (יוחזקאל מ, יט) "וּפְאֵת נֹגֵב תִּימְנָה מִתְּמָר עַד מִי מְרִיבֹת קֹדֶשׁ נַחְלָה אֶל הַיָּם הַגָּדוֹל וְאֵת פְּאֵת תִּימְנָה נֹגְבָה".

וא"כ הגבול בדרום מגיע עד מי מריבת קודש, ומי מריבת קודש הוא במקום שיש שם מעין, כמו שכתב רש"י על הפסוק (בראשית יד, ז) "וַיֵּשְׁבוּ וַיָּבֵאוּ אֶל עֵין מִשְׁפַּט הַאֵל קֹדֶשׁ", ופרש"י - "עין משפט הוא קודש - על שם העתיד, שעתידין משה ואהרן להשפט שם על עסקי אותו העין, והם מי מריבה".

ומשום איזו סיבה, הדרים וחיפש מעין, והגיע למסקנה שהמעין הוא בעין רחל, וממילא עד שם הוא גבול א".

הנה כל זה צע"ג, שכן בפשטות הפסוק ביחזקאל אינו מדבר בענין גבול מסעי, אלא זהו גבול

לעתיד לבוא, וכמו שהארץ בזה המלבי"ם (יוחזקאל ט, ז): "וּפְאֵת נֹגֵב תִּימְנָה. הנה בפאת נגב כבר נבא עובדיה וירשו הנגב את הר עשו, שארץ שעיר שהיא בדרומה של א"י תכנס בגבול הארץ, וכן קבלו חז"ל שארץ אדום וארץ עמון ומואב יהיו מארץ ישראל שהם הקיני והקניזי והקדמוני שהבטיח ה' לאברהם אבינו ע"ה שכולם הם בדרומה של א"י, ועז"א וגלות ירושלים אשר בספרד יירשו את ערי הנגב, ולפ"ז א"א לפרש שמ"ש מתמר היינו מיריחו עיר התמרים, ומ"ש מי מריבת קודש הוא מ"ש בגבולי הארץ מדבר צין נגבה, רק מ"ש מתמר הוא חצצון תמר שהיה במדבר הנגב לפני ארץ שעיר, וכן מ"ש על מי מריבת קודש הוא לפני הר שעיר ועמון ומואב בפאת דרומה להם, כמ"ש וישובו אל עין משפט היא קודש ויכו את וכו' וגם את האמורי היושב בחצצון תמר, ויתרחב הגבול הדרומי לדרום ארץ שעיר ועמון ומואב עד המדבר שהלכו שם ישראל. וימשך מחצצון תמר עד מי מריבת קודש, ומשם ימשך לנחל מצרים אל הים הגדול, הכל לדרום מגבול הראשון, ועז"א ואת כל תימנה נגבה, רצה לומר שיתרחב הכל לצד דרום". ע"כ.

וא"כ אי אפשר ללמוד שום דבר מהפסוק של יחזקאל לבאר גבולי מסעי, כי שם לא מדובר על גבולות מסעי אלא על גבולות העתיד שמחלקים לבני ישראל לעתיד לבוא, ואין זה קשור למה שכעת אנו דנים, ואין לנו סיבה להוציא ממשמעות הפסוקים במסעי בגלל הפסוק ביחזקאל.

וכן כתב האדמת קודש', ש"מי מריבת קודש' הוא מה שנקרא היום 'פטררה' (וכן ראיתי בחומש 'דעת מקרא' (יוחזקאל ט, ט) שמביא כך מספר

בעקבי הצאן

מדברי רבותינו בדבר החובה לקיים מערכת משפטית תורנית והאיסור להזדקק לערכאות

"לפניהם - ולא לפני גוים, ואפילו ידעת בדין אחד שהם דנין אותו כדני ישראל, אל תביאהו בערכאות שלהם, שהמביא דיני ישראל לפני גוים מחלל את השם ומיקר שם עבודה זרה להחשיבה, שנאמר (דברים ל"ג, ל"ב) כי לא כצורנו צורם ואויבינו פלילים, כשאווינו פלילים זהו עדות לעלוי יראתם".

רש"י על שמות כ"ח, ח' א'

"וידוע שהשופטים אין ראוי שיהיו מכלל עובדי גלולים כמו שכתוב (פ' באה"ב) כי לא כצורנו צורם ואויבינו פלילים. ואף כי ידונו כדני ישראל. כי כמו שאף על פי ששחיטת עובדי גלולים תהיה על האופן הראוי היא אסורה, ככה המשפט שיבא על ידם - אף על פי שיהיה כדת וכהלכה, הוא פסול ותועבת ה', וכמו שאמר ז'אלה המשפטים אשר תשים לפניהם וכו'".

אברבנאל על דברים ע"ג, י"ח

דבר פלוני ואל ישתה דבר פלוני, אמרו לו - לזה אמרת לאכול כל מה שהוא רוצה, ולזה את אומר אל יאכל, אמר להן - החולה הראשון אינו של חיים, לפיכך אמרתי להם אל תמנעו לו, כלומר בין יאכל ובין לא יאכל ימות, אבל זה שהוא של חיים - אמרתי אל יאכל דבר פלוני, שלא יכביד את חוליו, וכן חוקות עכו"ם ש'נא' (ויקרא י"ז) 'כי חוקות העמים הבל הוא', וכתוב 'וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם' (ויקרא י"ח), אבל לישראל נתתי להם מצות וחוקים טובים ש'נא' (ויקרא י"ח) 'ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם', ואלה המשפטים - אמר הקדוש ברוך הוא לישראל - אם עשיתם את הדין ואין אתם מזדקקין לפני עו"ג, אבנה לכם בית המקדש וישבו בה סנהדרין, שנאמר (ישעיה ח') 'ואשיבה שופטין כבראשונה' וגו' וכתוב (עז) 'ציון במשפט תפדה' וגו', וכתוב (עז) 'כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבאי וגו'".

תנחומא משפטים סימן ג'

המשך בענין גבולות דרום

"העדה החרדית" שלא לקחת משם - הוא כתב זאת לחומרא בעלמא ולא מעיקר הדין, וכמדומני שבשנת תשס"ח כן לקחו משם, רק היו מעוררין על זה].

ולענין מצפה רמון, הדבר לא ברור, והמשנת יוסף (פ' מ"ט) נוטה לומר שזה חוץ לגבול, רק שדחק בגלל זה כיצד אפשר למצוא היתר לקבוע שם יישוב חרדי, אולם ע"י מה שכתבנו לעיל (צמחא סדאשק) דלענין זה נחשב א"י עד אילת.

ועי' בספר חוט שני (שעש"ת) שנוטה לומר שירוחם בתוך הגבול ומצפה רמון חוץ לגבול, וכנראה שזה ע"פ ה'משנת יוסף'.

ויש לומר בכל ענינים אלו, שאין לנו להחמיר לחפש גבולות רחוקים, שהרי מאיך מחפשים כל מיני טצדקי לפטור משביעית דברים שאין בהם ממש כגון 'היתר מכירה', וכן מצעים מנותקים. וכבר הארכנו במקומות אחרים בביטול ההתרים האלו, ועכ"פ לא ראוי להחמיר בדבר שאין בו צורך, אלא ביחס למה שהוא א"י צריך לקיים כל מה שצריך בלי פטנטים, אבל אין להוסיף על גבולות הארץ מפני חשש רחוק.

סיכום

לפי מה שכתבנו יוצא, שלענין שמיטה ותרומות ומעשרות אפשר לסמוך על הגבול של בד"ץ העדה החרדית, שאם קובעים שזה יכול חו"ל, אפשר לאכול, ואף אם בא ממקום שלדעת השיטה שחשש לה מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל הוא בגדר א"י. אולם לענין לדור ולקיים מצוות יישוב א"י, אפשר לדור עד אילת, שזה בכלל גבולות א"י של פרשת משפטים.

הוא כתב שם שא"י נמצאת מקו 30 עד קו 35, אולם א"א ללמוד מזה לגבי דיני מצוות.

ויש להוסיף קושיה חזקה נוספת על אותה שיטה לפיה מדרימים עד 30 מעלות, מן המשנה במכות (דף ט"ו ב') 'ושלשת גבול ארץך', ואמרינן שם 'ושלשת שיהו משולשים שיהא מדרום לחברון כמחברון לשכם ומחברון לשכם כמשכם לקדש [היינו קדש נפתלי], ומשכם לקדש כמקדש לצפון'.

והנה, אם מודדים את המרחק מחברון לשכם, ואותו מרחק מושיכים מחברון דרומה, יצא קצת דרומית לשדה בוקר, שהוא הרבה יותר צפוני ממצפה רמון, ואם מודדין משכם לקדש נפתלי שהוא יותר ממידה הנ"ל [מצוין במפות בשם 'תל קדש' באזור נפתלי] ואותה מידה מודדין מחברון דרומה, יצא עד כמעט למצפה רמון, וא"כ א"צ להחמיר יותר מזה בנושא של שביעית דרבנן, ויש מקום להחמיר באמצע רוחב מזרח-מערב עד מצפה רמון, ועכ"פ לא יעלה על הדעת עד קו 30, ואף שמרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל החמיר עד קו 30, עדיין זה קשה מאוד, שהרי יש כאן אורך יותר מכפליים מחברון מן השיעור של משכם לחברון, וע"כ שהרמב"ם בהל' קה"ח לא דיבר לענין זה. וידוע שמרן הגרי"ש אויערבך זצ"ל הקל בענין זה. שו"ר בדרך אמונה (פרומית פ"ב) להגר"ח קנייבסקי שליט"א שהגבול הוא נחל צין, וזה קרוב למה שכתבנו.

ועכ"פ אין להחמיר באזור עין יהב, שאילו היה הגבול הולך עד שם, היה קרוב לכיוון צפון-מזרח ואין זה כלל המשמעות של גבול דרום [ואף ה'משנת יוסף' שכתב שמסקנת

"והמצוה הקע"ו היא שצונו למנות שופטים ושוטרים שיכריחו לעשות מצוות התורה ויחזירו הנוטים מדרך האמת אליה על כרחם ויצוו לעשות הטוב ויזיירו מן הרעועימדו הגדרים על העובר עד שלא יהיו מצות התורה ואזהרותיה צריכות לאמונת כל איש ואיש".

ספר המלוות להרמב"ם מלוות עשה קע"ו ומנש כעין זה בספר החינוך מלוות עשה תל"ח

"מנין לבעלי דינין של ישראל שיש להם דין זה עם זה שיודעים שהעכו"ם דנין אותו הדין כדני ישראל שאסור להזדקק לפניהם, תלמוד לומר אשר תשים לפניהם, לפני ישראל ולא לפני כותים, שכל מי שמניח דיני ישראל והולך לפני עכו"ם כפר בהקדוש ברוך הוא תחלה ואחרי כן כפר בתורה ש'נא' (דברים ל"ג) 'כי לא כצורנו צורם ואויבינו פלילים', משל למה הדבר דומה, לחולה שנכנס הרופא לבקרו, אמר לבני ביתו האכילוהו והשקוהו כל מה שרוצה, אל תמנעו ממנו כלום, נכנס אל אחר, אמר לבני ביתו זההרו שאל יאכל

יוסיפון ועוד ספרים), וזה נמצא רחוק מזרחה בתוך הר שיעיר, וא"כ לפי זה בלתי אפשרי כלל לומר שהגבול הולך עד שם, שהרי אם כן היה הגבול הולך ישר לדרום ועוד קצת לכיוון מזרח, וזה בלתי אפשרי כלל לומר שזה נקרא גבול דרום, וא"כ אין מנוס מלומר, ש'מי מריבת קדש' אינו הגבול של פרשת מסעי.

ועוד הביא ה'משנת יוסף' קצת סימוכים, ש"מי מריבת קדש" הוא הגבול של א"י, שבמשנה בריש גיטין כתוב מרקם למזרח ורקם כמזרח, והרי קדש מתרגמין רקם, וא"כ כיום שם הוא רקם, וא"כ זה א"י.

אולם דבר זה קשה לומר, שהרי השם 'קדש' מופיע הרבה בתנ"ך, כמו שכתב החזו"א (שעש"ת סי' ג' ס"ק מ' ד"ב גיטין ב), וכתב שם ש'רקם' של המשנה אינו 'קדש' של מי מריבה.

אולם יש להעיר, שהנצי"ב (דברים לד ג') כתב שקצת דרום מים המלח עדיין חייב במצות עד צוער, בגלל מה שראה משה רבנו כמו שנאמר (עז) 'וְאֵת הַנֶּגֶב וְאֵת הַפְּזָר בְּקֶעֶת יְרַחוּ עִיר הַתְּמָרִים עַד צֶעֶר', ואמרינן בגמרא (ב"ב דף ט"ב) שכל מה שראה משה רבינו מחויב במצוות, אולם זה נתווסף רק קצת, ובמפות מצויר צוער קצת דרומית לים המלח [אבל נאות הככר הוא חוץ לגבול זה].

הנה בכל מערכת זו נראה לכאורה, כי קשה על השיטה שחשש לה לחומרה מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, ולפיה מדרימים את הגבול הדרומי עד קו 30 מעלות בגלל הרמב"ם בהל' קידוש החודש (פרק י"ח הל' טו), ובאמת נראה שם ברמב"ם, שלא כתב זאת לענין גבולות לגבי מצוות, ואמנם

היעשה ה' ניסים ע"י רשעים?

כתב הרב (אות קל"ח): "אי אפשר לזוֹת תשועה לישראל אלא ע"י זכאין שיש להם זכות התורה והמלוכה".

היוצא מדבריו הוא, שאי אפשר שה' יתברך יושיע את עמו, אלא ע"י אנשים כשרים וצדיקים.

ולכאורה יש לתמוה, שהרי ראינו גם ראינו בדברי הנביאים כמה פעמים שה' הושיע את עמו ע"י אנשים רשעים. שהרי ירבעם בן יהואש שנאמר בו שעשה הרע בעיני ה', ובכל זאת הושיעם ה' יתברך על ידו, כאמור: (מלכים ב' י"ד, כ"ז): **"וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי ה' לֹא סָר מִקֶּל חַטָּאוֹת יִרְבְּעָם בֶּן נִבְטָ אֲשֶׁר הִחְטִיא אֶת יִשְׂרָאֵל.** הוא השיב את גבול ישראל מלבוא חמת עד ים הערבקה כדבר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד עַבְדּוֹ יוֹנָה בֶּן אֲמִתִּי הַנְּבִיא אֲשֶׁר מָגַת הַחֶפֶר. כִּי רָאָה ה' אֶת עֲוֹנוֹ יִשְׂרָאֵל מִרְחֹק וְאָפֶס עֲצוֹר וְאָפֶס עֲזוּב וְאֵין עֹזֵר לְיִשְׂרָאֵל: וְלֹא דִבֶּר ה' לְמַחֲוֹת אֶת שֵׁם יִשְׂרָאֵל מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם וַיּוֹשִׁיעֵם בְּיַד יִרְבְּעָם בֶּן יוֹאָשׁ".

פשט הכתוב מספר לנו, שהיה מלך שעשה הרע בעיני ה', ולא סר מכל חטאות ירבעם בן נבט שהחטיא את ישראל, ובנוסף לכך, עם ישראל היה במצב רוחני ירוד ביותר, שהרי הגדירים הכתוב 'מורה מאד' ופרושו "ממרים את פי ה'" (רמב"ם), "ומפליגים ברשתם" (מלכים ב', ו) ובכל זאת הושיע ה' את עמו. ומדוע? כי רָאָה ה' אֶת עֲוֹנוֹ יִשְׂרָאֵל. לא בגלל זכותם ולא זכות מלכם, אלא כמו שכתב הרלב"ג, וז"ל: "סיפר שההצלחה שהיתה לירבעם בן יואש מלך ישראל היתה בעבור ברית השם עם האבות שלא ימחה שם ישראל מתחת השמים".

והנה הרב (אות קל"ח) רצה לדחות ראייה זו מכמה טעמים. ראשית, כתב שעמדה לו לירבעם זכות שלא קיבל לשון הרע על עמו הנביא. והוא מתנא דבי אליהו (אליהו רבה פק"א).

על טעם זה יש להעיר, אם בגלל שמצא להם זכות נעשתה תשועה על ידם, א"כ לשיטתו מדוע לא ימצא זכות ל"ציונים", הרי עמרי אבי אחאב היה רע בעיני ה' ונעשתה תשועה ע"י בגלל שהוסיף כרך אחד לישראל (סנהדרין ק"ג). א"כ כ"ש אלו שהוסיפו כמה וכמה כרכים וערים.

ועוד, הבנת הרב בנביא היא שלמעשה ירבעם ואביו [יהואש] וסבו [יהואחז] ובנו [זכריה], כולם "היה להם זכותים מרובים והרבה תורה ומצות ומסרו נפשם על התורה הקדושה". במילים אחרות, הם היו צדיקים.

מלבד שהבנה זו סותרת פשט הכתוב, היא גם סותרת את תרוצו הראשון וכמזכה שטרא לבי תרי, שהרי בתנא דבי אליהו שהוא עצמו הביא לעיל מבואר שהדבר היחיד שנמצא טוב בירבעם הוא שלא קיבל לשון הרע על עמו. משמעות הדבר, שהיה רשע ולא צדיק כמו שכתב פה. וז"ל התנא דבי אליהו:

"ויושיעם ביד ירבעם בן יואש. וכי מה נשתנה ירבעם בן יואש מכל מלכי ישראל שהיו לפניו, והלא ירבעם עובד ע"ז היה? אלא מפני שלא קבל לשון הרע על עמוס הנביא שנאמר (עמוס ז') ושלח אמציה כהן

בית אל אל ירבעם מלך ישראל לאמר קשר עליך עמוס בקרב בית ישראל וגו'. מיד גער בו ירבעם והוציא לאמציה בנזיפה ואמר לו: ח"ו לא ניבא הנביא אותה נבואה, ואם נתנבא כך; לא מעצמו הוא מתנבא כך אלא מן השמים הוא מתנבא. באותה שעה אמר הקב"ה: **דור, וראש הדור, עובדי עבודה זרה** היו, הארץ אשר אמרתי לאברהם ליצחק

וליעקב לזרעך אתננה הריני נותנה בידו של זה, מפני מה? מפני שלא קיבל לשון הרע על עמוס, ועליו הוא אומר (מלכים ב') "הוא השיב את גבול ישראל מלבא חמת עד ים הערבה כדבר ה'". בא זכריה בן ירבעם בן יואש בן יהוא אחריו, ואם היה עושה תשובה ומעשים טובים היה צדיק בן רשע והיה טוב לו, וכיון שלא עשה תשובה והיה רשע בן רשע לכן היה רע לו. וכן במדה הזאת לכל משפחות האדמה בין לישראל בין לעכו"ם".

הרי לנו מבואר בפסוקים ובדברי רבותינו, שירבעם בן יואש הוגדר כרשע, ובכל זאת הושיע ה' יתברך את ישראל על ידו. ומדוע? "לא בשביל תשובה שעשו, אלא שריחם עליהם כי ראה ענים" לשון הרד"ק [א].

ועוד מצאנו ראינו במפורש במעשה דאחאב מלך ישראל שנאמר בו: **"וְרַק לֹא הָיָה כְּאֲחָאָב אֲשֶׁר הִתְמַכֵּר לְעִשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי ה' אֲשֶׁר הִסְתָּה אֹתוֹ אֵיזְבֵּל אִשְׁתּוֹ"**. ובכל זאת הקב"ה הושיע את עם ישראל על ידו ישועה מופלאה פעמים, כמבואר בנביא (מלכים א' כ'), שמלך ארם, הוא ושלושים ושנים מלכים אשר איתו ורבוואת חיילים נצבו מול עם ישראל שבצבאו רק שבעת אלפים איש (!), ובכל זאת עם ישראל ניצח והכום מכה רבה מאה אלף איש ביום אחד!

וראיתי לרב שכותב על אחאב (אות קל"ח) - "כרוז שהיה מאמין צ"ו וצתורתו סק" וצטצדיו הנצואים אמונה גמורה ושמר תורה ומצוות צתכלית זולת עון ע"ז דתקוף לי יצריה".

[א] ואף הרב (ד"ה גס) מודה בכך.

והנה לא הייתי רוצה להשיב על דבריו כי אז אהיה מחויב לפרסם רשעת הקדמונים דבר שאין אני רוצה לעשותו, אבל בכל זאת אחשוב למצוה לסקל אבני השיבוש מדרך עמי. והנה, אע"פ שקיימא לן שבבואנו לדבר על הקדמונים נאמר לנו 'של נעליך מעל רגליך', מ"מ להביא מעט מדברי רבותינו בענין אחאב מותר לנו.

סנהדרין ריש פרק חלק: ואלו שאין להם חלק לעולם הבא... ירבעם אחאב ומנשה.

סנהדרין ק"ב: - "ויעש אחאב את האשרה ויוסף אחאב לעשות להכעיס את ה' אלקי ישראל מכל מלכי ישראל אשר היו לפניו" (מלכים א' ע"ז, ל"ג). א"ר יוחנן שכתב על דלתות שמרון אחאב כפר באלקי ישראל, לפיכך אין לו חלק באלקי ישראל".

ברכות ס"א: - "לא איברי עלמא אלא לרשיעי גמורי או לצדיקי גמורי". והם אחאב בן עמרי ור' חנינא בן דוסא כמבואר שם.

מדרש תנחומא ישן ואתחנן - "ויעש אחאב בן עמרי הרע בעיני ה' מכל אשר לפניו. (מלכים א' ע"ז, ל"ג) תדע לך שהיה מוכר עצמו לע"ז והשכיח שמו של הקב"ה. האין? היה מוחק את האזכרות וכותב תחתיהם וידבר הבעל, בראשית הבעל, ויאמר הבעל, וכל התורה כולה עשה כן".

ידוע שהקב"ה הבטיח ליהוא, שיזכה שבני רבעים ישבו לו על כסא המלכות מכיון שעשה את הטוב בעיני ה' והכרית את בית אחאב.

ועוד, לאורך כל התנ"ך אנו רואים כמה הזכיר הנביא לרעה את ירבעם בן נבט, ואחר כל זאת אמרו רבותינו (סנהדרין ק"ג), כי **קלות** שעשה אחאב כחמורות שעשה ירבעם.

והנה, לפי מהלכו של הרב, שמגדיר את מלכי ישראל הללו כצדיקים, הפך פשט הכתובים ודברי רבותינו, א"כ אין רשעים ואין צדיקים לכאורה, ואם כן הכיצד נלמד אורחות חיים?

ובאמת יודע אני שיש מבוכה וטשטוש בדרך שיש להתיחס לנאמר בתנ"ך. שיש החושבים שכל מי שמוזכר בתנ"ך הוא צדיק יסוד עולם ולא משנה מה אמר ומה עשה. ויביאו ראייה לשיטתם מהא דסנהדרין (ק"ג), דאיתא התם שמנשה אף שהיה מלך רשע אמר לרב אשי שאינו ראוי לקוראו חבירו, והקב"ה ביקש לטייל עם ירבעם בן נבט בגן עדן (סנהדרין ק"ג), וכדומה באלו המאמרים, ושכחו שמנשה ירבעם ואחאב אין להם חלק לעולם הבא (ס"ג), וע"פ תורתנו הקדושה רשעת אדם וצדקתו נקבעת אך ורק לפי קיום או ביטול תורה ומצוות. ואף שקדמונים אלו מצד מעלת נפשם היו גדולים מאד, ואין לנו השגה במדרגתם ולא בסוג היצר הרע שהיה בתקופתם, עם כל זאת, זאת התורה לא תהיה מוחלפת. והעובד ע"ז שחיטתו אסורה ויינו יין נסך [ב]. והנביא

המשך בעמוד הבא

[ב] בעניין זה ראה בהרחבה מה שהובא בשו"ת דרישת ציון בגליון מספר 6 - אדר א' התשע"ו, שם נדרשנו לסוגיית אחאב וירבעם. המעוניין יוכל לקבל את אותו גליון אצלנו במערכת.

המשך בענין הספר "ויואל משה"

יחד עם ציינו את גודל רשעו של מלך זה בבחינה של אין עבירה מכבה מצוה".

ולסיכום נאמר, כי אי אפשר להתעלם מכך שהקב"ה עושה את שליחותו לעיתים ע"י נחשים ועקרבים, ובוחר להושיע את עמו לפעמים בצורה שאינה מובנת לנו. וכי מובן לנו מדוע בנס פורים הוצרכה אסתר הצדקת למסור עצמה למשכב טמא וערל, או בנין בית שני שנבנה ע"י הורדוס הרשע בעצת בבא בן בוטא (ב"ב 3"ג), וגדולה מזו, גאולת בבל שנעשתה ע"י כורש שהיה מלך גוי, שהקב"ה קראו משיחו (ישעיה מ"ב, ח'), היש דבר תמוה מזה?! ראה נא מה אמרו רבותינו במדרש (ש"ס"ג דף פ"ה פס' ג' פשטו את כותמו):

"אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה: רבש"ע, כל ניסים שעשית לי ע"י כורש לא היה מוטב לעשותן לי על ידי דניאל ועל ידי אדם צדיק? ואעפ"כ מעי המו עליו".

הרי לנו שגם עם ישראל התקשה להשלים עם העובדה שיצטרכו להגאל ע"י אינש דלא מעלי, והיא היא טענתו של האדמו"ר זצ"ל. אבל כאמור, אין מי יאמר לה' יתברך מה תעשה ומה תפעל, ולא אוכל לנסח זאת טוב יותר מהגאון הנצי"ב (במאמר אחרית כראשית) שכתב על ענין זה בדיוק, וז"ל:

"כי באמת אין לחוות דעה את ה', וכאשר אמר ע"י ישעיה הנביא כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרככם דרכי וכו', ואנו אין לנו להתחכם לאמר כי נצרך להיות באופן אחר".

והמשחית חרדו גם המה ותרגו הארץ ותהי לחרדת אלקים".

מכאן אנו רואים, שיונתן פתח במלחמה על דעת עצמו, במסירות נפש ובאמונה ובטחון בה' יתברך שיעשה לו נס, נגד ההלכה שאין סומכים על הנס, ורק צדיק גדול כזה יכול לסמוך על כוחו. **נס אישי** כזה אין ראוי שיעשה לרשע מזיד. אבל **נס כללי** במלחמה להציל את העם מעטים מול רבים אע"פ שהמלך הוא רשע, בזה הקב"ה עושה ניסים. והוא פשוט וברור ואתי שפיר דברי הרשב"א.

והא לך לשונו של הגאון בעל "ציץ אליעזר" שדן בסוגיא זו, וז"ל (ח"ז סימן מ"ח קונטרס ארכות המשפטים פרק י"ג):

שאין מקום כלל... לטענה לומר שבלתי אפשרי שתוכל הישועה השמימית לצמוח ע"י אלה האנשים אשר אין יראת אלקים בלבם, כי מלבד שהיא מזויפת ושוברה בצידה מפני שברור הדבר שככל שתתגבר העליה של שומרי תורה כן תתגבר כח ההשפעה של היהדות.

הנאמנה במוסדות המדינה עד שבהמשך הזמן יוכתרו בהצלחה המאמצים לשנות פני הדברים לטובה בעז"ה. מלבד זה **מיוכל לבוא בסוד ההשגחה העליונה** ולמצוא חקר ש-די, שהרי כבר היה כזאת לעולמים, שבאפס עצור ועוזב שלח ה' עזרתו ומקודש בידי מלך ישראל **רשע** להרחיב את גבולות הארץ וליישב בה המוני בית ישראל, ומפליא הדבר, שהכתוב מציין הדבר לשבח של מלך זה סמוך ונראה

משמיענו בפשטות שכשהקב"ה רוצה להושיע את עמו עושה זאת לעיתים ע"י מלך רשע (ולכל הפניות הנדרשות כרש"י), ומי יאמר לו מה תפעל.

והנה, כתבו הרשב"א (ש"ס ח"ד ל"ו) והרמב"ן (מיוחסות רפ"ה) במשפטי החרם, שכאשר יהונתן בן שאול עבר על החרם שהחריס אביו וטעם מיערת הדבש, פדו אותו העם בטענה "שאי אפשר שיהא יהונתן מזיד, מכיוון שנעשתה תשועה גדולה על ידו ואין הקב"ה עושה נס ע"י הרשעים המזידים" [ג].

ולכאורה דבריהם תמוהים, שהרי ראינו פסוקים מפורשים שנעשו ניסים לישראל גם ע"י מלכים רשעים כנ"ל.

אמנם כשתבונן בדבר תראה שדבריהם צדקו מאד, ושאינן דמיון כלל בין מלחמת יהונתן למלחמות מלכי ישראל שהזכרנו למעלה.

והנה, כך נאמר ביהונתן (שמואל א' י"ד): "ויהי היום ויאמר יונתן בן שאול אל הנער נשא כליו לכה ונעברה אל מצב פלשתים אשר מעבר הלז ולאביו לא הגיד... ויאמר יהונתן אל הנער נשא כליו לכה ונעברה אל מצב הערלים האלה אולי יעשה ה' לנו כי אין לה' מעצור להושיע ברב או במעט... ותהי המכה הראשונה אשר הכה יונתן ונשא כליו כעשרים איש כבחצי מענה צמד שדה. ותהי חרדה במחנה בשדה ובכל העם המצב

[ג] וכעין זה בע"ז (ח"ט): "אי לא איתעביד בה איסורא מתעביד ניסא, אי עברה איסורא לא מתעביד בה ניסא".

יהודים יקריבו!

סיוורים מיוחד בירושלים, בעקבות בוני הישוב. אם פעילות העלון והאגודה חשובה לכם ואם רצונכם לאפשר את קיום העלון ואת הרחבתו ואת הרחבת פעילות האגודה בכלל, ניתן לעזור במספר אופנים - האחד הוא להרים את תרומתכם לעניין ובכך תבורכו מהשמים! הו"ק תקבל בברכה מיוחדת. פרט לכך, כאמור, אנו זקוקים למתנדבים בריכוזים החרדיים השונים ברחבי הארץ לחלוקת העלון. בעלי רכבים מתבקשים במיוחד להרתם לעניין, ואנו מוכנים אף לשלם למי שביכולתו לכסות אזור חלוקה באמצעות רכבו. על-מנת לתרום, על-מנת להפיץ באזור המגורים, על-מנת לפרסם בעלון, על-מנת לקיים שיעורים בנושאים הנידונים וכן לכל עניין אחר הקשור לאגודה ולעלון, ניתן להשאיר הודעה בטלפון 052-7195368 או ליצור קשר בדוא"ל yyy7@neto.bezeqint.net

כמו-כן ניתן לכתוב אלינו או להתקשר בכל שאלה שתעלה ואנו נשתדל להקשיב בתשומת לב ולהתייחס לכל פניה.

עלון זה מופץ בכל רחבי הריכוזים החרדיים בארץ וכן בארה"ב. בעקבות העניין העצום שישנו בעלון והצמאות האדיר בקרב הציבור לדברי האמת בלא משוא פנים המושמעים בו, נאלצנו להרחיב את העלון ל-16 עמודים. זאת, לנוכח הביקוש הרב שהגיע מהשטח. אך דא עקא, שהוצאות הדפוס הן מרובות, ואף ההפצה בהיקף הנדרש דורשת משאבים. לאור העובדה שעלון "קדושת ציון" הפך לשיחת היום בריכוזים רבים של לומדי תורה ולנוכח ההכרח שכל המעוניין בכך יוכל לקבל את העלון באזור מגוריו, ולאור התנגדותם של גורמים שוליים אך רעשניים בשולי המחנה, נוכחנו כי אין מנוס מחלוקת העלון על-ידי תומכינו המוכנים להתמסר לעניין איש איש במקומו. אנו שואפים גם להגביר את תכיפות הוצאת העלון, להוציא עלון יעודי בשפה האנגלית הן עבור תושבי התפוצות והן לאלו שכבר זכו לעלות ולפעול בדרכים נוספות. החודש התחלנו להקים מערך שיעורים ברחבי הארץ ומערך

ששיעורי תורה

בעקבות שיעורו המוצלח של הרב רפאל ספייער בענין לימוד המקרא ומרכזיותה של ארץ-ישראל במקרא ובדברי חז"ל, אשר נמסר במסגרת אגודת "קדושת ציון", קיבלנו פניות ובקשות לארגן שיעורים קבועים בנושאים אלו.

**כעת אנו שמחים לבשר, כי הוחלט
להתחיל בשיעור קבוע לציבור הרחב
מאת הרב ספייער בספרי הנביאים**

מדי יום חמישי בשעה 20:00 (החל מ"א אדר מוצאי רענית אסתר) במבנה של ישיבת לש"ם בקומה ב' בשכונת נחלאות ברחוב תקוע 7, ירושלים.

שמעו ותחי נפשכם!

עלי לך בעקבי הצאן!

**הודעה משמחת עבור כל אוהבי
ציון ודורשיה על טהרת הקודש**

אנו שמחים לבשר, כי הקמנו מערך סיורים רגליים עבור בחורי ישיבות ועבור משפחות תוך הליכה בנתיב בו דרכו תלמידי הגר"א בוני הישוב לפני מאתיים שנה ויותר. מדריכים מוסמכים ומקצועיים ילוו את הקבוצות לכל אורחם מקומות מעניינים ומרתקים ויתירו בקרבכם חוויה לימודית ורגשית בלתי נשכחת. מחירים נוחים לפרטים ניתן להשאיר פרטים בכתובת המייל touoldcity@gmail.com או להשאיר הודעה קולית במספר 052-7195368.

הנה ימי הפורים, הימים בהם שמחים אנו על הצלתם של ישראל בגלות פרס ומדי - לכאורה אין להם שייכות לגאולת ישראל, למקדש ולציון. ימים אלו באים הם לציין את קיום ההבטחה האלוהית של "ואף-גם-זאת בהיותם בארץ איביהם לא-מאסתיים ולא-געלתיים לכלתם" (ויקרא כ"ו, מ"ד), ולכאורה אין להם שייכות לסדר ההנהגה האלוהית המובילה לגאולת ישראל ולבנין המקדש.

אולם לאמיתו של דבר, די בהתבוננות קלה בקורות התקופה בה אירע נס פורים על-מנת להבין שאין הדבר כפי שנראה ממבט ראשון. הרי נס פורים אירע אחר שכבר נפקדו ישראל פקידה בזמן כורש, כמו שכתוב בעזרא א', א' - ג' - "ובשנת אחת לכורש מלך פרס לכלות דבריה מפי ירמיה העיר ה' את-רוח כרש מלך-פרס ויעבר-קול בכל-מלכותו וגם-במכתב לאמר. כה אמר כרש מלך פרס כל ממלכות הארץ נתן לי ה' אלקי השמים והוא-פקד עלי לבנות-לו בית בירושלם אשר ביהודה. מי-יבכם מכל-עמו יהי אלקיו עמו ויעל-...". אז עלו ישראל והעמידו את המזבח על מכוונתו והתחילו בבנין המקדש. אמנם העבודה נעצרה על-ידי שטנת צרי יהודה ובנימין והייתה בטלה עד שנת שנים לדריוש המלך. והנה באותו הזמן שבין פקידת כורש לסיום בנין המקדש [שהם הפקידה והזכירה המקבילות לפקידה וזכירה דגאולת מצרים ודגאולה העתידה כמבואר ברמח"ל במאמר הגאולה] - באותו הזמן אירע נס פורים. נס פורים התרחש בשנת י"ג לאחשורוש והחלו לנהוג את ימי הפורים לשנה אחרת, והיא הייתה שנתו האחרונה של אחשורוש, ומיד אחריו מלך דריוש ונשלם בנין המקדש.

ודעת לנבון נקל, שלא יתכן שיהיה נס פורים באותו הזמן שבין פקידה לזכירה, ולא יהיה לנס שייכות לענין, ובפרט ססמוך ונראה לנס הפורים נשלם בנין המקדש בהתעוררות הזכירה.

גם מדברי חז"ל יש להוכיח, כי קיימת שייכות עמוקה בין ענין נס פורים לענין בנין המקדש וגאולת ישראל. וכן מובא בגמרא במגילה י"א. בפרוש השם 'אחשורוש' - 'אחשורוש, אמר רב: אחיו של ראש, ובן גילו של ראש [נבוכדנצר]. אחיו של ראש - אחיו של נבוכדנצר הרשע שנקרא ראש... ובן גילו של ראש, הוא [נבוכדנצר] הרג - הוא [אחשורוש] ביקש להרוג, הוא החריב - הוא בקש להחריב, שנאמר 'ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כתבו שטנה על ישיבי יהודה וירושלים' (שם ד, ט"ו). נמצאנו למדים, כי עצם שמו של אחשורוש מורה על היותו דומה לנבוכדנצר בבחינת היותו מחריב המקדש.

עוד אמרו שם בדף י"א - "אמר רבא: מאי כשבת - לאחר שנתייבשה דעתו. אמר: בלשצר חשב וטעה, אנא חשיבנא ולא טעינא. מאי היא? דכתיב כי לפי מלאות לבבל שבעים שנה אפקד אתכם, וכתיב למלאות לחרבות ירושלים שבעים שנה. חשוב ארבעין וחמש דנבוכדנצר, ועשרים ותלת דאביל מרוך, ותרתי ידידה - הא שבעים [וישראל טרם נגאלו], אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו". ראינו, אם כן, כי ענינו של אחשורוש הוא נגד בית המקדש, ונתישבה דעתו בראותו, שאין ישראל נגאלים.

עוד אמרו שם בדף ט"ו: על הכתוב "מה בקשתך עד חצי המלכות ותעש" (ספתי ס' / א') - "חצי המלכות ולא כל המלכות, ולא דבר שחוצץ למלכות, ומאי ניהו - בנין בית המקדש".

וגם הנה מבואר בפסוקים, שמרדכי היה עם עולי הגולה עם זרובבל ויהושע בפקודת כורש, אלא שחזר אחר-כך לשושן, וכתבו המפרשים (רלב"ג על שם"א, ב', ז') שחזר כדי לבקש על בנין בית המקדש.

עוד אמרו חז"ל, כי בניו של המן הם היו כותבי השטנה על יושבי יהודה וירושלים (סדר עולם רב"ב פ"ב כ"ט).

נמצאנו למדים מכל זאת, שאף כי ענין

המקדש אינו מפורש במגילה כלל, מכל מקום מגלים לנו חז"ל, כי פנימיותם של דברים סובבת סביב המקדש, בהיות אחשורוש והמן מתנגדי המקדש וגאולת ישראל, ומרדכי מבוני המקדש והפועלים למענו.

ועומקם של דברים נתבאר לנו על-ידי מרן האריז"ל בשער הכוונות ענין הפורים, ואף כי לא למדתי חכמה ואיככה דעת קדושים אדע, מכל מקום אבואה לרדות מעט דבש מתוך דברי האריז"ל, דברים המתישבים על הלב ומובנים אף לבני-אדם כערכי. וראוי לציין, כי הדברים מיוסדים על דברי רבנו הרמח"ל בספר הכללים כלל כ"ז ובקטע המקביל ב"דעת תבונות".

יש להתבונן בדבר פלא, שהנה בספר דניאל מתוארים כמה וכמה ניסים גלויים וגילויים אלוהיים לעיני העמים שהיו לאורכה של גלות בבל, החל מתחילת ספר דניאל, כאשר דניאל וחבריו, על-אף שלא אכלו מפת בג המלך, נראה מראיהם טוב מכל הילדים האוכלים את פת בג המלך, דרך הצלתם של חנניה, מישאל ועזריה מכבשן האש ועד להצלתו של דניאל מגוב האריות, נראית בעליל הנהגה של ניסים גלויים. גם כל המלכים הודו והכירו מכה אלו הנסים בכוחו וגדולתו של אלוהי ישראל, וכפי שאמר נבוכדנצר לדניאל בפותרו לו את חלומו - "מן קשט די אלהכון הוא אלה אלהין ומרא מלכין וגלה רזין" (דניאל ב', מ"ט), ואף חקק חוק ואמר "ומני שים טעם די כל-עם אמה ולשן דיי-אמר שלו על אלהון דיי-שדרך מישך ועבד נגוא [חנניה, מישאל ועזריה] הדמין יתעבד וביתה נולי ישתוה כל-קבל די לא אתי אלה אחרן דיי-יכל להצלה כדנה" (שם ב', כ"ט). והדברים מגיעים לשיאם כשנבוכדנצר אומר - "ולעלאה ברכת ולחי עלמא שבחת

והדרת די שלטנה שלטן עלם ומלכותה עם-דר ודר... (שם ד', ל"ט), וכבר אמרו על זה חז"ל, שביקש נבוכדנצר לגנות כל שירות ותשבחות של דוד עד שבא מלאך וסטרו (ספתי ס' / א').

והנה כך נמשכה ההנהגה עד ימות דריוש, ועד בכלל, שהרי בימיו הייתה הצלתו של דניאל מגוב האריות, שבעקבותיה שלח אגרות לכל האומות - "מן-קדמי שים טעם די בכל-שלטן מלכותי להון זיעין ודחלין מן-קדם אלהה דיי-דניאל דיי-הוא אלהא חיא וקים לעלמין ומלכותה דיי-לא תתחבל ושלטנה עד-סופא" (דניאל ו', כ"ו).

אמנם החל משנה אחת לאחר מכן, משעלה כורש הפרסי למלוך, לא מצאנו עוד ניסים גלויים ולא גילויי נבואה לעיני העמים [ואף שבישראל עדיין שרתה הנבואה והיו נביאים כמו חגי, זכריה ומלאכי, מכל מקום לא נתגלתה אמיתות נבואתם לעיני העמים]. ובכל ספר עזרא-נחמיה איננו מוצאים אלא עזרה ממרום בדרך הטבע, וכן במגילת אסתר אין אנו רואים כי אם השגחה אלוהית בדרך הטבע.

והדברים נראים תמוהים ומתמיהים, כיצד בכל זמן הגלות שישראל בארץ איביהם והמקדש חרב ושומם, ה' מופיע ומתגלה לעיני העמים, ואילו משהחלה לצמוח ישועתם של ישראל בשנת אחת לכורש מלך פרס, משהחלה פקידת ישראל - מאז נסתלקה ההופעה האלוהית, ואין עוד חזון לעיני העמים, ואין עוד כבוד ה' נגלה.

והדברים מתבארים על-פי דברי האריז"ל הקדוש, וכך הם בפני הדברים - בכל זמן הגלות, זמן הריחוק וההסתרה, אין הארת פנים של קרבה, של אהבה לישראל. אמנם הקב"ה מחזיק את ישראל קרובים אליו על-ידי איזו הופעה אלוהית המתגלה בעולם, ועל-ידי זה ישראל נשארים אחוים וקשורים בו יתברך, בראותם בו את מקור חיותם ואת צורם ומשגבם, אשר אי אפשר להם בלתי.

אמנם בהגיע תור הגאולה להופיע ובבוא זמן שמש הגאולה להפציע, בבוא העת לחדש את הקשר בין כנסת ישראל לקב"ה, אז אין הקב"ה חפץ שיהיו ישראל פונים אליו מתוך הכרח, מתוך שגלוי להם שאין להם כל בררה אחרת, רוצה הוא ה' יתברך שפנייתם של ישראל אליו תהיה מתוך אהבה, מתוך רצון, מתוך חיבור, ועל-כן נעלה הענין וכביכול ישן הוא אלוהים של אלו. "אותותינו לא ראינו אין-עוד נביא ולא-אתנו ידע עד-מה" (תהילים ע"ד, ט'). עולי הגולה השבים לציון אינם רואים אותות ומופתים שיכריחו את כל ישראל לעלות עמם. הם שרויים באימה מפני עמי הארצות, ורק אשר לבו בוער באהבת אלוהי - המתנדבים בעם - הם עולים לירושלים מתוך חפצם העז ותשוקת ליבם. רוב העם בוחר לו להנות מסעודתו של אותו רשע החווג את מפתם של ישראל ואת מפתו של המקדש. רק טהורי לב קדושי רעיון הם הפועלים עם ה' ועם עמו. וזהו רצונו של מקום. לזה מכוונת היא החכמה האלוהית, להיות פנייתם של כנסת ישראל אל אלוהים מתוך תוכה, מהתעוררותה היא, מעומק לבה.

והנה המן הרשע, אשר לא ידע מסוד זה, אך ידע גם ידע מחילוף ההנהגה, מזה שאין אלוהי ישראל מופיע בגלוי, מן שבניית מקדשו מושבתת על-ידי מלכי פרס, וכביכול אין עמו

בסדרי ההלכות של ימי הפורים יש להתבונן במטרתן, כי הרי לא אמרו לנו הלכות סתם לימים אלו, אלא עלימנת ללמוד את הדרך הראויה להנהגה הנכונה לשמחה בזמן הזה, וכל הלכה נאמרה לבאר עוד עניין בהודאה לה' על הניסים והנפלאות בימים אלו.

בתחילת ענייני מגילת אסתר במסכת מגילה (י"ב: - י"ג:), הביאו פתיחות שהיו האמוראים פותחים בהן את פרשת המגילה. מפתחות אלו ניתן ללמוד על עומק ההבנה של ענייני המגילה, להבין את עניין הנס. והנה רוב הפתיחות עוסקות בענייני סיום גלות בבל או עונשם של רשעים, ולכאורה יש בזה הבנה של המגילה באופן הנכון.

חז"ל אמרו, שבלי לפורים יש לקרוא את המגילה ולשנותה ביום, שנאמר "להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות", ולכאורה לא מובן מה קשור עניין האמונה למגילת אסתר. ויתכן שבא ללמד, שענייני המגילה לא נאמרו רק כסיפור היסטוריה, אלא גם לעניין האמונה העתידית, שגם כל גאולותינו סדריהם יהיו דומים לנס המגילה, ומעין מה שאמרו שם במגילה (י"ד:), 'נבואה שנצרכה לדורות נכתבה', וזו אמונתנו בליל פורים, ואינו כסדר קריאת המגילה של יום, ששם היא הודאה על החסד שהיה.

בגדרי שמחת היום של יום הפורים יש חומר גדול, דהנה איתא בשולחן ערוך (א"ח סי' תל"ט), שאונן בפורים מותר בבשר ויין, והנה בשבת ויו"ט באופן שעוסק במת אסור לאכול בשר ולשתות יין כמבואר בשולחן ערוך (י"ד סי' ש"ט), וביותר שדעת השו"ע באו"ח (ס"ט סי' ד'), שכל דברי אבילות נוהג בפורים (ובי"ד פסק להפך, ואכמ"ל), מ"מ לגבי בשר ויין באינינות היתר יותר משאר ימים טובים, ולכאורה חזינן כאן גדר חשוב בסעודת פורים יותר משאר דיני אבילות ויותר מהנהגות דומות בשאר ימים טובים.

גם בשמחה עצמה נאמרו סדרי הנהגות שאינם בסדר הרגיל של הנהגת ימים טובים, כגון ההלכה האמורה בהלכות פורים (ע"י רמ"א א"ח סי' תל"ט סי' ה' וי"ב ס"ט), שהמזיק את חבירו בדרך שמחת פורים פטור (הפוסקים האריכו בגדרי הלכה זו), הלכה המורה על השמחה הגדולה, שגורמת לאנשים לפעמים שלא לשלוט על הנהגתם, ולכן הוא כמי שהזיק ברשות שפטור, ולא נאמרה הלכה כזו בשום יו"ט.

גם מה שאמרו חכמים שיש מצוות שילוח מנות בפורים, ואף שעניין זה מוזכר גם ביו"ט בספר עזרא (נחמ"ח, י') ובמשניות (סוף פסח ה' צ"ב) הזכירו עניין כזה, מ"מ אין הלכה של חיוב לשלוח מנות, והוא עוד גדר בגדרי השמחה של הימים הללו. מכל האמור ניתן ללמוד, שעלינו להתבונן היטב במהות השמחה הגדולה שבימים אלו.

כח לעזור - מכח זה הוא סבר שעתה בידו הכח לעצור את התכנית האלוקית, לעצור את בית המקדש לעולם בכך שישמיד אחת ולתמיד את עם ישראל, את עם הקודש והמקדש. ודבר זה ידוע, שאין עמלק מתעורר אלא בשעה שהוא רואה את ישראל קרבים לארצם, קרבים אל

מי שאינו מבין את תוכן השמחה של ימים אלו אינו יודע טעמה של הלכה שנאמרה בגמ' (מגילה ז' - מנחיים ח"ג) לנסונו בפורים. רבים הם חלו אשר רוצים להציע בהלכה זו כאלו היא תמוהה, ובכל זאת היא נפסקה כלשונה להלכה שבש"ע (א"ח סי' תל"ט), ואף שבראשונים דנו בזה ואכמ"ל, מ"מ לכו"ע יש גם במאמר זה התבוננות על ריבוי השמחה. כמובן, שאין צורך לומר כי אין כאן היתר להוללות מיותרת שאין

לה עם שמחת פורים כלום, ואיננה אלא התפרקות ופריקת עול, הפך מטרת התורה.

אבל מי שקורא בצורה נכונה מאמר זה בגמ', יבין את התוכן הפנימי ותהיה לו הבנה אמיתית בעניין.

על דברי השו"ע שמביא את לשון הגמ' "חייב אינש לבסומו בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" כתב הגר"א בביאורו כך - "מחייב אינש כו' ור"ל בין נקמת המן לגדולת מרדכי והוא מ"ש גדולה נקמה שניתנה כו' ואמרו גדול דעה וכיון שניטלה הדעה לא ידע כו'". הגר"א מרמז כאן לסוגיית הגמ' בברכות (ל"ג: - "אמר רב אמי גדולה דעה שנתנה בין שתי אותיות שנאמר כי אל דעות ה' אמר רבי אלעזר גדול מקדש שנתן בין שתי אותיות שנאמר פעלת ה' מקדש ה' ואמר רבי אלעזר כל אדם שיש בו דעה כאלו נבנה בית המקדש בימיו דעה נתנה בין שתי אותיות מקדש נתן בין שתי אותיות, מתקיף לה רב אחא קרחינאה אלא מעתה גדולה נקמה שנתנה בין שתי אותיות שנאמר אל נקמות ה', אמר ליה אין במילתה מיהא גדולה היא".

יש כאן שלשה דברים שנאמר עליהם שהם גדולים ויש להם עניינים דומים. וכהקדמה

להבנת העניין נעיין בגמרא בכתובות (ט: - "דרש בר קפרא גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, דאילו במעשה שמים וארץ כתיב אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים ואילו במעשה ידיהם של צדיקים כתיב מכון לשבתך פעלת ה' מקדש אדני כוננו ידך". נראה כאן בגמ', שאף שבמקרא נאמר שהקב"ה עושה את המקדש, מ"מ בפועל הצדיקים עושים אותו. ונחשב הדבר למעשי ידיו של הקב"ה.

גם בעניין הנקמה מצאנו דבר דומה. במג"א סי' תרפ"ה כתב, שמי שלא שמע פרשת ז'כור יוצא ידי חובתו בפרשת ז'יבוא עמלק, ותמהו עליו בפוסקים, שיש הבדל בין פרשת ז'יבוא עמלק, שם נאמר "כי מחה אַמְחָה אֶת זֶכֶר עַמְלָק", לבין פרשת ז'כור, שם נאמר "תִּמְחָה אֶת זֶכֶר עַמְלָק", שהוא ציווי עלינו לעשות, ולכן אינו יוצא ידי חובתו (ע"י משנה בגמרא סי' תרפ"ה ס"ק ע"ז) וערך השולחן שם סי' כ"ו). וחזינן, שגם כאן ישנה הבנה מסוימת, ולפי הקב"ה הוא העושה, ומ"מ מי שעוצר בהבנה זו ולא מבין שיש לנו שותפות בכך לא הבין עניין הנקמה.

והפנימיות של העניין הוא עניין הדעת, שכל אחד צריך לקיים "וַיִּדְעַתְּ הַיּוֹם וְהִשְׁבַּתָּ אֶל לִבְכָּךְ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים בְּשָׂמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד", והוא להבין שהקב"ה מנהל את העולם בין בעולם הזה ובין בעולם הבא ואין שליטה לשום דבר אחר בעולם הזה, ומי שחושב שאין למעשי בני אדם שותפות בעניינים אלו של המקדש והנקמה, יתכן לומר שאף בעניין הדעה אין לו חלק. שותפות זו משמעת, שהקב"ה יצר בעולם סדר הנהגה, ולפיו בני האדם הם יפעלו למטה כרצונו למעלה, ופעולת בני האדם תהיה לה משמעות.

ובאמת בגלות יש חיסרון גדול בעניין הדעה, וכמ"ש בנדרים (מ"ב:). על הביטוי ז'בחסר כל' האמור בקללות שבגלות (דברים כ"ח, מ"ב) - "אמר רבין אמר רב בלא נר ובלא שלחן, רב חסדא אמר בלא אשה, רב ששת אמר בלא שמש, רב נחמן אמר בלא דעה. תנא בלא מלח ובלא רב, אמר אביי נקטינן אין עני אלא בדעה. במערבא אמרי דדא ביה כולא ביה דלא דא ביה מה ביה דא קני מה חסר דא לא קני מה קני".

אמנם בפורים, שהוא האור שהתגלה בסוף הגלות, התגלה עניין הדעה האמיתית, וע"כ שותים יין "עד דלא ידע", וזה מה שמבינים בסיפור המגילה, שרואים את שליטת ה' בעולם, ומבינים שכמו אז כן עתה, והוא יגאלנו באחרית כמו שגאלנו בגאולה ראשונה, וזהו מה שאמרו "להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות".

המשך 'זמדה ראו על ככה ומה דהגיע אליהם'

(במדבר כ"ב, ח'), וכבר אמרו חז"ל כי היה זה עמלק (במדבר כ"ב, ח'). גם בדור אחרון ראינו, כי בהחל ישראל להתעורר לשוב אל ארצו ואל מולדתו, נתעורר העמלקי הארור כנגדו להשמידם

כיבוש ארץ ישראל – ימות המשיח

תקציר המאמרים הקודמים:

במאמרים א"ג (גליון 10-13) נתבאר, שלתקופה הקרויה 'ימות משיח בן יוסף' ישנם ה' שמות ומאפיינים, והם: א] עקבתא דמשיחא; ב] אתחלתא דגאולה; ג] קץ המגולה; ד] קיבוץ גלויות ופריקת עול שעבוד מלכויות; ה] פקידה.

במאמרים ז-ח' (גליון 17 - 18) עמדנו על החלק השני שבשם הרביעי - 'פריקת עול שעבוד מלכויות', וכמבואר בברכות (ל"ד:): "אין בין העולם הזה לימות המשיח [בן יוסף. הגר"א] אלא שעבוד מלכויות בלבד". ושאלנו מדוע זו מעלה כ"כ גדולה עד כדי שרק בגללה נקראים הימים "ימות המשיח"? ובמאמרים ז"ח' ביארנו את המעלה בכך, שהגויים אינם שולטים על עם ישראל, ובמאמרנו נבאר את המעלה בכך שהגויים אינם שולטים על ארץ ישראל.

מצות "כיבוש ארץ ישראל" – שא"י תיכנס תחת שלטון יהודי

התורה ציוותה על "כיבוש ארץ ישראל", וכמש"כ בפרשת מסעי (במדבר ל"ג, כ"ג) - 'וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ וְיִשְׁבְּתֶם בָּהּ'. ובפרשת ראה (דברים ו"ב, ו"ג): 'וְיִרְשְׁתֶּם אֹתָהּ וְיִשְׁבְּתֶם בָּהּ'. וביאר המלבי"ם (דברים כ"ו, ח'): 'וְיִרְשְׁתָּהּ וְיִשְׁבְּתָּ בָּהּ. ירושה הוא הכבוש כמש"ש 'עֲלֶה רֶשֶׁת', וישבת הוא החלוקה".

וכן התורה ציוותה עוד עשרות פעמים על כיבוש א"י (פי"ג במאמרנו בגליון 8 - ניסן תשע"ו).

מצות "כיבוש ארץ ישראל" משמעה שארץ ישראל תהיה תחת שלטון יהודי. והיא נוהגת בכל הדורות, ועל כל יחיד ויחיד שיתן את חלקו לקידום הכיבוש עד להשלמתו, וכמש"כ הרמב"ן (במנין מצוות עשה ששנה הרמב"ם, מנח"ד), וז"ל: "שנצטוונו לרשת הארץ אשר נתן ה' יתעלה לאבותינו לאברהם ליצחק וליעקב, ולא נעזבה ביד זולתנו מן האומות או לשממה, והוא אמרו להם (במדבר ל"ג, כ"ג) 'וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ וְיִשְׁבְּתֶם בָּהּ'... ופרט אותה להם במצוה הזו כולה בגבוליה ומצריה שלא יניחו ממנה מקום... וכן אמרו בגמ' סוטה (מ"ד:) - "אמר רבא, מלחמת יהושע לכבוש דברי הכל חובה... וממאמרם מלחמת יהושע לכבוש - תבין כי המצוה הזו היא הכיבוש... א"כ היא מצוה עשה לדורות מתחייב כל אחד ממנו, ואפילו בזמן גלות, כידוע בתלמוד במקומות הרבה... יעו"ש בהרחבה.

וגם הרמב"ם שלא מנאה בספר המצוות - אין לומר שהטעם שלא מנאה הוא משום דס"ל שבזמן הזה לא נוהגת מצות כיבוש א"י, שהרי הוא מנה את מצוות המקדש אע"פ שאין ביהמ"ק קיים, ובע"כ הטעם הוא כמש"כ האבני נזר (יו"ד סימן ת"ד), שהיא כבר כלולה במצוות הריגת ז' עממין, וא"כ מבחינת "הלכה למעשה" גם הרמב"ם מסכים שמצות כיבוש ארץ ישראל נוהגת בימינו.

[ועיין בשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן ל"ד): "וגם הרמב"ם דלא מנה למצות עשה וישבת

א"י כמו שחשב הרמב"ן במניין המצוות, מ"מ מודה ביתר שאת בקדושה בזמן הזה...". ועיין ברמב"ם הלכות מלכים פ"ה, ובחזו"א שביעית סימן כ"ד; עכו"ם סימן ס"ה].

ורוב או כל הראשונים סוברים כהרמב"ן שמצות כיבוש ארץ ישראל נוהגת בכל הדורות, וכפי שהעלה הגאון רבי רפאל

קצנלבווגן זצ"ל [תלמידו ויד ימינו של הג"ר יצחק ירוחם דיסקין זצ"ל בנו של המהר"ל דיסקין זצ"ל] בספרו "באר רואי" (פמ"ד - ק"ט) במאמר "כיבוש ארץ ישראל", וסיים בזה"ל: "סיכומם של דברים: ששיטת הרמב"ן שכיבוש ארץ ישראל נוהג גם בזמן הזה, כמובן כשיש סיכויים לנצח - היא שיטת כל הפוסקים, החל מהרי"ף עד השו"ע".

קדושת כיבוש א"י העצומה – מחייבת מסירות נפש

קדושת מצות "כיבוש ארץ ישראל" כ"כ גדולה ונשגבה - עד כדי שהיא המצוות עשה היחידית שמצוה למסור עבורה את הנפש [חוץ ממלחמת עמלק, שגם היא במס"ג, אמנם גם היא תכליתה לצורך כיבוש א"י (קול התור פ"ג ס"ח)], וכמו שאמרו (ספרי זעף, כוויחם לכתוב רבי ישמעאל - כעלותך סימן ג') - "היה ר' שמעון אומר בוא וראה חיבתה של א"י כמה היא חביבה, שכל מי שהוא הולך למלחמה הרי הוא רץ והולך, כשהוא מגיע למלחמה הרי רגליו משתברות, אבל ישראל אינן כן, אלא כשהיו קרובים לא"י היו רגליהם נושאות אותן, ואומרין אלו לאלו: אילו אנו נכנסין לא"י ומתים מיד - אין אנו כדאי" (כלומר, שזו זכות כ"כ גדולה שאין בן אנוש ראוי לה), שאנו נכנסין אל המקום אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו".

וכתב בשו"ת "דבר יהושע" להג"ר יהושע אהרנברג זצ"ל (מלך צ' סימן מ"ח): "...אסור להחזיר שטחים [א] ששייכים לארץ אף אם

[א] א.ה. הוא כתב הלשון "שאסור להחזיר שטחים" משום שזו הלשון השגורה. אמנם צריך להרגיל את

יצטרכו לעשות מלחמה, ולא אמרין דמשום סכנת ופקוח נפש אין לעשות מלחמה, וראיה לדבר מדברי המנחת חינוך מצוה תכ"ה, דאף דכל המצוות נדחות מפני הסכנה, מ"מ מצוה זו להתורה ציוותה ללחום עמהם וכו' חזינן להתורה גזרה ללחום עמהם אף שהוא סכנה, א"כ דחויי סכנה במקום הזה עכ"ל. וכ"כ במצוה תר"ד". (ועיין "קבילות יעקב" סוטה סימן ו').

[וא"ת, הא איתא (בבא בתרא ל"ב), שמותר לצאת לחו"ל מפני הרעב, וק"ו מפני פיקוח נפש?

תשובה: שם מדובר על ישיבת ארץ ישראל שאינה גורמת כיבוש, דהיינו שהארץ כבושה תחת שלטון יהודי - גם ללא שהוא נמצא בא"י].

וממילא אנו מבינים כמה גדולה וקדושה מעלה זו - שעם ישראל שולט בארצו, ואין עליו שעבוד מלכויות, שהרי בכך אנו מקיימים מצות "כיבוש ארץ ישראל".

ועדיין צריך ביאור, מדוע משום מעלה זו נקראים הימים "ימות המשיח"?

שלטון יהודי בארץ ישראל – תנאי ליחוד קוב"ה ושכינתיה

ונבוא לבאר: התיקון התכליתי בימות המשיח, הוא: 'יְהִי ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ, בַּיּוֹם הַהוּא יְהִי ה' אֶחָד וְשִׁמּוֹ אֶחָד' (מכיל"ד, ט').

כלומר: יש כאן ג' שלבים: א. שהקב"ה יהיה לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ. ב. ועי"ז הוא יתקשר ויתחתן עם הארץ [עיין דרך ה' (ח"ד פ"ד ס"ב): שמלכותו - נצרכת כאמצעי להתקשרותו עם בריותיו]. ג. וממילא 'יְהִי ה' אֶחָד וְשִׁמּוֹ אֶחָד' [שכינתו] אֶחָד - שהקב"ה יתייחד עם שכינתו, כי השכינה הקדושה היא נשמת ארץ ישראל.

אמנם התנאי לכך שהקב"ה יתקשר עם הארץ - הוא שעם ישראל יכבשו את ארץ ישראל, וכמש"כ (ישעיהו ס"ג, ה') - 'כִּי יִבְעַל בְּחוּר בְּתוּלָהּ יִבְעֶלוּךְ בָּנָיָהּ - וּמְשׁוֹשׁ חֲתָן עַל כְּלָהּ יִשֵּׁשׁ עֲלֶיךָ אֶלְקָנָיִךְ'. כלומר, כאשר תהיה בעלות יהודית מוחלטת על ארץ ישראל - או אז הקב"ה יתקשר עם ארץ ישראל, כחתן עם כלה. הא תליא בהא.

□ □ □

וזהו שאמרו בזוה"ק אמור (ג' מתרגום): "ב'א ר'אשה משום שפנסת ישראל עכשו בגלות - כפככול לא נקרא [ה'] אֶחָד. וּמְתֵי נִקְרָא אֶחָד? בְּשִׁעָה שִׁיִּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִן הַגְּלוּת, וּכְנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל [השכינה הקדושה] תִּתְחַזַּר לְמִקְוָמָהּ לְהַזְדַּוֵּג עִם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. זֶהוּ שְׁתָּנוּב (מכיל"ד, ט'), בַּיּוֹם הַהוּא יְהִי ה' אֶחָד וְשִׁמּוֹ אֶחָד".

המשך בעמוד הבא

הציבור לומר "שאסור למסור שטחים", כי בלשון "להחזיר שטחים" יש משמעות כמו "השבת הגזילה" שכביכול מחזירים להם דבר שהוא שלהם, וזהו שקר וחוצפה שהגויים והערב רב משקרים במתנת ארץ ישראל לאבותינו ולנו מידי בורא עולם. אמנם הלשון "למסור שטחים" משמעו "מוסר אדמת יהודים לגויים", היל"ת.

הרי לפנינו מה שנתבאר לעיל, שכל עוד ישישאר לא כובשים את ארץ ישראל - לא מתקיים הפסוק 'ביום ההוא יהיה ה' אֶחָד וְשָׁמוֹ אֶחָד', כי יחוד קוב"ה ושכינתיה - תלוי באיחוד הגמור בין עם ישראל לארץ ישראל.

ועוד אמרו בזוה"ק נשא (קמ"ז): "נִשְׁבַּע הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֵא יִקְנֶס בִּירוּשָׁלַיִם שְׁל מַעְלָה [שלא יתייחד עם השכינה. רמד"ו שה"ש, עמ' ס'] עד שִׁיִּקְנְסוּ יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלַיִם שְׁל מַטָּה" [וכל ארץ ישראל בכלל ירושלים בבחינה מסוימת (ז"ק וילך ק"ד)].

□ □ □

וטעם הדבר, משום שעם ישראל מייצגים את הקב"ה, וארץ ישראל מייצגת את השכינה, ובאיתערותא דלתא שעם ישראל כובשים את ארץ ישראל - תליא איתערותא דלעילא שהקב"ה יתחתן עם ארץ ישראל ונשמתה השכינה.

וכמש"כ רמ"ד וואלי (עם דודים, סוף השירים, עמוד י"ח): "כי הארץ עצמה היא סוד הנוק' דז"א [השכינה הקדושה], וישראל הבאים אליה הם סוד הזעיר [קוב"ה] דאתי לוותה לאיזדווגא בהדה, כבעול בחור בתולה יבעלון בניך - כמשוש חתן על כלה ישיש עליך אלקיך". (ועד"ו כתב צביאור ליחזקאל עמ' רל"ז).

הוא משיח בן יוסף, וגם עזרא ונחמיה הם ביעודו של משיח בן יוסף".

ואמנם, ימיהם היו בבחינת "ימות משיח בן יוסף" - ובימינו אנו ממש ב"ימות משיח בן יוסף", בשלימות, כי יש שני הבדלים מרכזיים בין ימינו לימיהם:

א] בימינו הוא כיבוש נצחי שלא יפסק לעולם, וכדאיתא בירושלמי שביעית (פ"ו ס"ב) "וְנִחְבְּיָאָה ה' אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וירשתה] וְהִיטְבָהּ וְהִרְבָּה מֵאֲבֹתֶיךָ, אבותיך אע"פ שנגאלו - חזרו ונשתעבדו, אבל אתם משאתם נגאלים - עוד אין אתם משתעבדין...".

ב]. בימינו הוא כיבוש ושלטון יהודי מושלם על כל ארץ ישראל, מה שלא היה מעולם (עין יחושע י"ג, י"ג; י"ג, י"ג; וצביאור רמ"ד וילוי שם עמודים ל"ה, קט"ה וע"פ ציחושפ כ"ח, מ"ג וצפירות כול"ג וזמ"ר"ו אכרנבל שם). והיום השלטון היהודי מגיע עד העיר אילת, ב"ה (עין ש"ת "מנחת שלמה" להגש"ו לויטברג, ח"ג סימן מ"ד). והכיבוש ימשיך הלאה עד השלימות.

ולכן ימינו הם ממש ימות משיח בן יוסף, כי כיבוש ארץ ישראל מושלם ונצחי - מקביל ל'יהיה ה' לְמִלְכָּךָ על כל הארץ, ביום ההוא יהיה ה' אֶחָד וְשָׁמוֹ אֶחָד' מושלם ונצחי [וכנ"ל שזה תלוי בזה].

□ □ □

ומעתה מובן, מדוע כאשר עם ישראל נגאלים משעבוד מלכויות, וכובשים את ארץ ישראל - אלו הם "ימות המשיח", כי זה תחילת הקיום של 'ביום ההוא יהיה ה' אֶחָד וְשָׁמוֹ אֶחָד' - שהוא תכלית ההטבה בימות המשיח. וכפי שהבאנו מהגר"א (יב"ל ח"ג, פקודי, דף י"ט. ד"ה ל'אחמדה) - "וסוף אלף השישי - הגאולה, שאז מתחיל היחוד".

"כיבוש ארץ ישראל" בג' הגאולות

וא"ת והלא גם יהושע בן נון, ועזרא ונחמיה כבשו את ארץ ישראל, ולמה אז זה לא היה נקרא "ימות המשיח"?

תשובה: באמת גם ימיהם היו "ימי גאולה" ובבחינת ימות המשיח, שהכיבוש של יהושע - בכלל "גאולה ראשונה" מגלות מצרים, שהרי תכלית יציאת מצרים הוא ביאת הארץ, וכמש"כ (דברים ו', כ"ג): "וְאֹתָנִי הוֹצִיא מִמִּצְרַיִם לְמַעַן הָבִיא אֹתָנִי לְאֶרֶץ זָבָב וְשָׂבַע לְאֲבֹתַי. והכיבוש של עזרא ונחמיה - בכלל "גאולה שנייה" מגלות בבל. והכיבוש של ימינו - בכלל "גאולה שלישית" מגלות אדום. ואכן כתב ב"קול התור" (פרק ב' צביחיים קט"ז) "יהושע

המשך 'זמרה ראו על ככה ומה הגיע אליהם'

התרחב הישוב עלידי תנועת 'חובבי ציון', עד שנתישבה הארץ בישוב עצום שהיה זה לצערנו עלידי התנועה הציונית. ואף-על-פי-כן כבר אמר רשב"י במעשה דבן תמליון, כי 'בוא הנס מכל מקום' (משילח י"ז).

ויש להתבונן מהו פשר הדבר, דמיום שהחלה גאולת ותקומת ישראל, הסתיר ה' פניו מישראל ונתן כח בסט"א לפתות בחלקקות לשונה רבים מישראל. אלא הן הן הדברים שאמר האר"י, כי בהגיע עת תקומה וקץ הגאולה, עוזב הקב"ה את ישראל כביכול, ואינו מחזיקם עוד קשורים בו בהכרח, רק נותן להם את הבחירה להיות פונים אליו או אל המערב. ואכן רבים הם הנהנים מסעודתו של אחשורוש, ורק מעטים הם המפנים מבטם אל בוראם, אל עושה כל אלה. אך בזה הוא רצונו של מקום, בפניה שתבוא אליו מתוך רצון ואהבה, מתוך הכרה, חיבור וקשר. ולשם מסובבת היא החכמה העליונה את כל ההיסטוריה כולה.

והנה אכן במצב של הסתרה כזו, ניתן לו כח לעמלק, וסבר גם הוא כהמן זקנו, שיכול הוא להשמיד את ישראל. לצערנו לא זכינו שתתבטל עצתו ותופר מחשבתו לגמרי כמו בפרס, אך על-כל-פנים בבוא אל ארץ הקודש, הארץ אשר כבר החלה בה תחיית האומה, נגפו ה' בקרב אל-עלמיו, ונראה לעיני כל כי לא יישן שומר ישראל.

ועתה אחים, הנה עצתו של אלוהינו קום תקום, עוד נשובה אליו באהבה כרצונו, אלא שכבר אמרו, שאם אין ישראל עושים תשובה, מעמיד להם הקב"ה מלך קשה כהמן וישראל עושים תשובה. אבל למה נחכה לזאת, הבה נשוב נא אל ה', נפנה אליו באהבה מתוך הכרה ורצון, וישוב הוא אלינו לשכון כבוד בתוכנו.

שהחזיק את ישראל במשך כל שנות גלותם דבוקים בה' הוא שלגויי הארצות לא הייתה כל תרבות אחרת להציע. ברוב ככל מקומות מושבותם היו הפשוטים שביהודים חכמים מחכמי הגויים, ומוסריים וערכיים לאין ערוך מהטובים שבטובים שבהם. הנסיונות להמיר דת היו ברובם אוניסי נפשות ובמיעוטם אוניסי ממון, אך מעבר לזאת לא היה לה לטומאה מה להציע. וכך החזיק הקב"ה את עמו ישראל אצלו אחוזים וקשורים בו באופן שלא היה להם כל-כך מקום אחר לפנות אליו.

אמנם לפני כשלוש מאות שנה החלה רוח אחרת מפעמת אצל אומות העולם, רוח חכמה והשכלה, רוח חרות ודמוקרטיה. רוח זו הייתה לה לכנסת ישראל לרוח סועה וסער, רוח ששרבה את תורני ספינתה ורוב בניה צללו במים רבים בעזוב ישראל את תרבותו ללכת לחצוב בורות נשברים מטרבות המערב. וכבר אמרו בזוהר (צדאשים ק"ח) - "ובשית מאה שנין לשתיאה יתפתחון תריעי דחכמתא לעילא ומבועי דחכמתא תתא", ודרשו כן מהפסוק "בשנת שש-מאות שנה לחיינו נח בחדש השני... נבקעו כל-מעיינת תהום רבה וארבת השמים נפתחו" (צדאשים ז', ס"ב), ואכן היו מי התהומות האלו דחכמתא תתאה דלתתא למי מבול לכנסת ישראל, וכבאי התיבה נותרו מעטים דבוקים באמונת אומן בה' ובתורתו.

ולכשנתבונן נראה, כי ממש באותה עת החלה תקומתה של כנסת ישראל בארצה, מתחילה עלידי תלמידי הגר"א שבאו במתי מעט ליישב את הארץ, וכיון דנבט נבט ונתרבה הישוב כאן בארץ-ישראל מאד, אחר כך

ולהאבדים, וכן גם המן בראותו את התעוררות ישראל לחזור לארצם ולבנות את מקדשם זמם בטומאתו להשמידם ולהאביד כל זכר קודש מן העולם. הוא חשב לנצל את אותו פרק זמן בו מסתיר הקב"ה את פניו מעמו על-מנת להשמידם מעל פני האדמה.

אמנם עצתו פעלה את ההפך הגמור, שבגזרתו החזיר את ישראל בתשובה מה שלא עשו מ"ח נביאים ושבע נביאות, ובשוב ישראל אל אלוהיו נעשה נס פורים, ובו נתגלה אהבתו העצומה של ה' לבניו לעמו, אשר עוד קודם חזרתם בתשובה, ואף בתוך כדי חטאם במשתה אחשורוש, כבר הזמין הוא יתברך שמו להם ישועה, ונתגלה להם לישראל כיצד כל מחשבותיו יתברך עליהם לטובה, וכל הסתר הפנים אינו אלא דרך להביאם אליו לקרבם אליו באהבה. ואזי קבלו ישראל את התורה קבלה באהבה המעולה יותר ויותר על קבלת התורה בסיני שהייתה מתוך הכרח וכפיית הר כגיגית, ובכך נשלמה עצת החכמה העליונה שיהו ישראל פונים אל השי"ת באהבה ולא מתוך הכרח, ואז נבנה הבית השני, וחזר חיבור קוב"ה עם כנס"י באהבה.

ונמצא, שהמן ברצותו לבטל את בנין המקדש חשב לאבד את ישראל, אך משיב חכמים אחור הניא עצתו וסייב מחשבתו שהיא עצמה תפעל את החזרת ישראל לאביהם שבשמים ואת בנין המקדש.

וכעת נבואה להתבונן על המצב שאנו נמצאים בו כיום לאור גילויים אלו. הנה ישראל היא בגולה אלפיים שנה, ובמשך כל אלפי שנים אלו היו ישראל דבוקים בה', דבוקים בתורתו ובמצוותיו. ואמנם כשנתבונן נראה, כי מה

קדושת ציון □ גליון י"ג, אדר ה'תשע"ז □ עמוד יב

זכר למחצית השקל

ציבור הקוראים מרתבקש להרים את תרומתו ל"קדושת ציון" במסגרת "זכר למחצית השקל" למען קיומו וביסוסו של שופר זה, ולמען פעילויות נוספות במסגרת האגודה, שנועדו להביא את דברה לציבור.

לפרטים ניתן ליצור קשר בטלפון 052-7178725 או במייל yyy7@neto.bezeqint.net

לתומכי וידידי האגודה! ניתן להיות מנוי על עלוני "קדושת ציון" ורתוך כך ליטול חלק באחזקת העלון.

מתרומה בסך 10 ש"ח לחודש ומעלה, ניתן יהיה לקבל את העלון עד לבית. באותה הזדמנות ניתן להזמין גם כמות של עלונים לצורך חלוקה.

לפרטים ניתן להתקשר למספר 052-7137627, או במייל - yyy7@neto.bezeqint.net

"אמר רבא מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" (מגילת:).

קולמוסים רבים נשתברו בהבנת מימרא זו, שהרי אפילו שיכור כלוט יודע להבחין מי הוא הטוב ומי הוא הרע, ובפשוטו ר"ל עד שמאבד מדעתו מעט, ואז אינו מבחין בין טוב לרע, שהרי ההבחנה בין טוב לרע היא סמל הדעת, ואידי דעסיק בעניין פורים נקט מרדכי והמן כדוגמת הטוב והרע, ונקט לשון הפיוט "אשר הניא" משום זצ"ל ושר"י, ואין הענין שאינו יודע מה הוא הטוב ומה הוא הרע כלל, אלא כמו שהוא אומר ביונה (ד, ב"ה) - "אשר יש בה הרבה משתים עשרה רבו אדם אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו", שהוא דרך הפרזה וגוזמה.

אמנם מה שצריך להבין במימרא זו, מהו עניין זה שיאבד את הדעת, והרי בכל מקום אנו משבחים את הדעת ומגנים את הסכלות. ואמנם היה אפשר להבין, דר"ל שירבה עניין השמחה כל כך למרות שמאבד מן הדעת ע"י זה, אך המשמעות הפשוטה יותר נראית כאילו יש כאן בעצם עניין חיובי של איבוד הדעת.

אך בטרם אנו דורשים על מאמר חז"ל זה, כבר מצאנו בדומה לזה בכל פרשת חטא עין הדעת, בה אנו מוצאים ע"פ פשט הפרשה כי ריבון כל עולמים אינו חפץ להעמיד את האדם בדעת. ואף כשנפרש כל העניין שם בהבחנות מסוימות של דעת כמו שהאריכו בהם המפרשים, אך עדיין אנו רואים שאין הדעת חזות הכל, ושלמות האדם האמיתי מצויה מבלעדיה.

והנה בא רבינו הגר"א בכיאוורו לשו"ע להאיר עינינו, ופירש מימרא זו, ד'מיחייב איניש לבסומי... - "ור"ל בין נקמת המן לגדולת מרדכי והוא מ"ש גדולה נקמה שניתנה כו' ואמרו גדולי דעה וכיון שניטלה הדעה לא ידע כו'" (א"ח תר"ס).

והרי ערך לנו השלחן, והרי בשר והרי סכין ואין לנו פה לאכול, ולא איתברר אם ר"ל שע"י הדעת מגיעים להרגשה זו של גדלות מעלת הנקמה או שע"י חסרון הדעת מגיעים לכך.

ומ"מ שמענו מדבריו תרתי, ראשית- שהוא מפרש הגמרא כדרכו, כי הלשון דווקא והדוגמא דווקא, ואין זה ביטוי סתמי לבלבול הדעת. והשנית - שיש מעלה גדולה בעניין הנקמה.

ואמנם יש מקום לשתי ההבנות הנ"ל שהזכרנו, והיינו דבאמת יש מקום לראות את הדעת כמפריעה ומסתירה את מעלת הנקמה, ובשביל להגיע לשלמות ההרגשה האמתית להבין מעלת הנקמה יש להסתיר את הדעת. ויש מקום להבין הפוך, כי שלמות הדעת היותר מתוקנת מחייבת את עניין הנקמה.

סתירת הדעת לעניין הנקמה

שתיים המה חסרונותיה של הנקמה בהסתכלות אנשי שיקול הדעת.

הדעה הראשונה - התחושה העממית שלנו מעמידה את הנקמה כאחד מיצריו האפלים של האדם, תחושה זו רואה בנקמה עניין יצרי גרידא, אשר טוב היה לו שלא נברא משנברא, ועכשיו שנברא, הרי הוא ככל אותם מפריעים

שהושמו לנו בזה העולם, הכבוד מצד אחד והקנאה מצד אחר וכו', וכמוהם התאווה מצד אחד והנקמה מצד אחר, וכל עיקר ענייננו בעולמנו זה הוא לעקור מאתנו את אותם יצרים אפלים ומדומים אלו.

אמנם כו"ע מודו, שיש לה לנקמה צורך ותועלת להרתיע את הפושעים והרשעים, כשם שיש לתאווה צורך ותועלת ליתן לאדם צרכי חיותו בעוה"ז, ויצרא דעריות נצרך להעמדת העולם כמבואר ביומא (ס"ה), אך מ"מ ר"ל שבשורשה מדובר בעניין רע שיש לנו להמנע ממנו בכל מה שאפשר, ואם נוכל להשיג את תועלת ההרתעה באופן אחר, הרי זה משוכח.

והדעה השנייה - מקורה בקודש. הסתכלות דעתנית זו מעמידה את הנקמה כתחושה כפרנית אוילית, כיון שהרי הכל מכון מאתו ית"ש עד לנקיפת האצבע כידוע, א"כ מה יתן ומה יוסיף לתת נקמתו בשלוחיו של מקום, ומושלמים הממשילים משלים רבים לגחך ולשחק באותם הנוקמים והנוטרים, שהרי הם כנוקם נקמתו במטה המכהו, כלשון הכתוב "הוי אשור שבט אפי ומטה הוא בידם זעמי" (שפיט"ו, ס).

ישנם ממעמידי עניינים אלו שתלו עצמם באילן גדול, בדברי התורה עצמה שאסרה על הנקמה, וא"כ נילף ונדון מינה כי ענין הנקמה הוא עניין רע, אשר נתן אלוקים לבני האדם לענות בו.

אולם בהתבוננות בערכי הקודש של תורתנו רואים אנו כי אלו גם אלו לא יצדקו.

דעת תורתנו במעלת הנקמה

הנה המקור היותר גדול לכך שהנקמה אינה רק עניין מוכרח לסדר העולם, אלא יש בה מעלה עצמית, אנו רואים מכך שהטיל הקב"ה שמו עליה. א נקמות ה' א נקמות הופיע (תהלים כ"ד, כ"ב) ודרשו ז"ל מכאן - "גדולה נקמה שנתנה בין שתי אותיות" (ברכות ל"ג, ספסדרין כ"ג), וערש"י שם, דכשהוא נפרע מן הגויים, אזי "נוקם ה' ובעל חמה - לנכרים, שהוא בעצמו ובכבודו נפרע מהן והיינו הופעה".

הרי שאין עניין הנקמה דבר שמהותו רע שיש לעשותו רק מחמת הכורח, אלא עניין גדול הוא, שריבון כל עולמים נזקק אליו להעמידו, דווקא הוא בכבודו ובעצמו.

ואמרו ז"ל במכילתא דר' ישמעאל, והובא ברש"י פרשת בשלח עה"פ ואכבדה בפרעה (י"ד, ד) - "כשהקב"ה מתנקם ברשעים שמו מתגדל ומתכבד. וכן הוא אומר (יחזקאל ל"ח, כ"ג) 'ונשפטי אתו' וגו', ואחר כך (שם כ"ג) 'והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי' וגו', ואומר (תהלים ע"ג, ד) 'שמה שבר רשפי קשת', ואחר כך (שם פסוק ז') 'נודע ביהודה אלקים', ואומר (שם ע"ג, י"ז) 'נודע ה' משפט עשה'. ונבואות הנביאים רבו מספור על יום נקמת ה' בצריו, עד שהוקש עניין הנקמה לעניין הגאולה "כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה" (ישעיהו ס"ג, ד).

אמנם יש מקום לבעל דין לחלק ולומר, כי אכן, לגבי הקב"ה דבר גדול הוא, אך לגבי דין הא חזיון שהתורה רואה בזה פחיתות, שהרי אסרה תורה על הנקמה.

אך אנו נשיב אמרינו כנגדו, שהרי התורה עצמה מעמידה את ערכי הנקמה גם כלפי ישראל, צא ולמד ממלחמות שנצטוונו בהן - מלחמת מדין, שנתפרש בתורה שעניינה נקמת בני ישראל, וכן מלחמת עמלק, שאף היא נתפרשה בתורה שעניינה נקמה על אשר עשה לנו ולא כגמול על מעשיו הרעים כלפי שמיא.

וכן אנו מוצאים במקומות רבים בלשונות השופטים והמלכים שמשון, שאול ודוד, שעניינם נקמה בפלשתים ובמצרים לישראל.

הרי שמניעת הנקמה מישראל אינו משום שאין ראוי לייחס פעולת הרע לפועלה, אלא משום שהחייבות הראויה בין בני ישראל יש לה להתגבר על רגש הנקמה, וכעין שאין אדם נוקם בבנו על רעה שעשה עמו. והוא דבר הלמד מעניינו, ממקום שראתה תורה לכתוב איסור זה, שהוא בין "לא תשנא את אחיך" ל"ואהבת לרעך כמוך" (קדושים י"ט, י"ח), והיינו משום שזהו שורשו, ולא משום פגם במידת האמונה והבטחון.

ואף בין ישראל לעצמם יש מקומות שהתירו, כמו בצערא דגופא (יומא כ"ג), ויש מקומות שאף ראו בה מעלה כגון לגבי ת"ח הנוקם ונוטר כנחש (ס"ג).

גם עונש הריגת רוצח יש בו מעניין הנקמה כמו שאנו רואים ממה שאמרו "גואל הדם הוא ימית את הרצח" (צמדבר ל"ט, י"ט), והוא כעניין שאמרה תורה בכמה מקומות לשון 'נקמה' לגבי הריגת הרוצח (בלשית ד', ע"ג; שמות כ"א, כ' ועוד), והמבואר מכל זה, כי עצם עניין הנקמה ודאי אינו עניין פגום המגיע משורש הרע ח"ו.

ביאור ענין הנקמה

והנה מה שמצאנו לשון הנקמה מיד ה', בד"כ מופיעה לשון זו כשהוא נפרע משונאיו ואויבי עמו, אך מצאנו לשון זו גם לגבי העונש לישראל על הפרת בריתו - "והבאתי עליכם חרב נקמת נקם-פְּרִית", (ויקרא כ"ג, כ"ה). ונראה בביאור העניין, כי עניין הנקמה מעין עניין התשובה, אלא שהתשובה נעשית ע"י הרשע עצמו, והנקמה פועלת את אותו עניין ע"י אחרים.

והביאור בזה הוא, כי כשם שעניין החרטה הבאה עם התשובה עניינה לגלות כי אותו הזמן שחטא לא היו מעשיו ראויים, וממילא חוזר ומעמיד אף את אותו הזמן בשעבודו לבורא עולם, כן גם ע"י הנקמה אנו באים לגלות כי גם המעשה הרע שנעשה באותה נקודת זמן של החטא והעוול הינו מעשה שאין לו מקום, והנקמה היא מעמידה אף את הזמן ההוא כזמן שעומד במהותו להיות ראוי לעשיית המעשה הנכון. וזה נעשה ע"י שהרשע עצמו וכל סביביו רואים כי מעשה הרשע הזה הוליד לבעליו רק רע.

ונמצא, כי עניין הנקמה עיקרו במקום שיש לנו לחוס לכבודו, ולכן עיקר מה שמצאנו אותו הוא במקום של נקמת הכלל, שיש לנו חשיבות גדולה בהעמדת כבוד האומה בכלל, ואף אין אדם רשאי למחול על כבודה. ומהאי טעמא מצאנו את הנקמה אצל הת"ח אף שהוא יחיד, שאף בזה יש לנו מעלה בהעמדת כבודו שהוא כבוד תורתו.

אמנם ודאי כי הנקמה אינה טוב עצמי, שהרי טוב לה שלא באה לעולם אילו לא הייתה העוולה בעולם, אך עניינה כעניין התשובה היגון והחרטה, שאף הם אלמלא החטא לא היה להם לבוא לעולם, אך עכשיו שחטא אין גדולה כמעלתם.

ולפיכך אמרו בלשון תמיהה, "אלא מעתה גדולה נקמה שנתנה בין שתי אותיות, שנאמר 'אל נקמות ה'?!'", והיינו שהיה הדבר תמוה בעיניהם, כיצד יתכן שהנקמה שלכאורה עניינה אינו מן הטוב (שהוא עיקר רצונו של מקום) תחשב גדולה, וע"ז באה התשובה - "אמר ליה אין, במילתה מיהא גדולה היא" (ברכות ל"ג), דהיינו שאחר שחטאו ועשו העוולה, אזי חשיבות התיקון הזה גדולה מאוד, וראויה היא הנקמה להקרא על שמו של הקב"ה.

ענין הפורים בתשובה

מרגלא בפומייהו דאינשי, דפורים עניינו תשובה מאהבה, ויש נותנים רמז וסימן לדבר משמות המועדים הקרובים בלשונם, להשוות עניין הפורים ועניין יום הכפורים.

ובאמת בעניין הפורים אכן מצאנו סמך לדבר שהוא זמן תשובה מאהבה ע"פ הגמ' בשבת (פ"ח.) - "הדור קבלוה בימי אחשורוש", והיינו שהייתה כאן קבלת התורה שלא מתוך כפייה.

אך לכאורה יש כאן שתי שמחות המעורבות זו בזו, האחת על קבלת התורה מאהבה של "קיימו וקבלו", והשניה על "עשיית הנקמה בגויים" שהעמידו לנו חז"ל שזהו מעניין היום. ותקנו קריאת 'זכור' בסמוך לו ופרשת עמלק בו ביום, אשר כל אלה עניינם בנקמה באויבי ישראל ושונאיהם.

ועל פי הדברים האמורים אפשר לומר, כי הכל עניין אחד הוא, כי עניין הנקמה אף הוא מעניין התשובה, אלא שהתשובה היא העמדת העולם ותיקונו למפרע תחת מלכות ה' ע"י החוטא עצמו, ואילו הנקמה מעמידה את העולם ומתקנתו למפרע תחת מלכות ה' ע"י הנפרעים מן הרשעים אויבי עם ה' ועבדיו.

ענין הפורים בנקמה

והנה לכאורה היה מקום לומר, כי מלחמת עמלק שנעשתה בפורים כל כולה לא היתה אלא מלחמת הצלה, "אשר נתן המלך ליהודים אשר בכל עיר ועיר להקהל ולעמד על נפשם" (ספרי ט"ו, ב). אך מתוך דברי הגר"א שהבאנו לעיל למדנו, שיש כאן עניין נוסף, והוא עניין הנקמה. ובאמת כבר נתפרש במגילה, שהיה עניינם "להנקם מאיביהם" (ספרי ט"ו, ג), וזה כעין מחיית עמלק שעניינה בהתעוררות השנאה לאומה רעה זו במה שעוללה לאומתנו. וכמו שהבאנו לעיל, שכך הבינו רז"ל את עניין הפורים ותקנו לנו את ענייני מחיית עמלק עמו.

ובזה יש לבאר מה שנתנה הרשות "להשמיד ולהרג ולאבד את כל חיל עם ומדינה הצרים אתם טף ונשים ושללם לבוז" (ספרי ט"ו, ב), שלכאורה לצורך ההצלה לא היו צריכים להרוג הנשים והטף, אלא על כרחך יש לומר, כי חלק זה שייך לעניין הנקמה, נקמת האומה מבקשי נפשה, להרוג אף את בניהם ונשיהם [א].

וזה כעין מה שמצאנו במזמור "על נהרות בבל" (תהלים קל"ז), שהמשורר משבח בקינתו את מנפצי עוללי האומה שגמלה לנו כזאת. אף שהעוללים עצמם לא השתתפו במעשי אבותיהם, הרי שמעלת הנקמה - נקמת האומה - גדלה כ"כ וגברה על מעלת הרחמים שהיו ראויים כלפי האיש הפרטי, והיינו משום שהגדרת הפרט היותר חזקה הינה כאחד מן הכלל שהוא כלול בו, מאשר כאדם יחיד, ובענייננו הינו פרט מכללות עם הרשע, בו אנו מצפים לראות, לחוות ולקיים נקמתנו.

ואף אם יתכן, שפעולת ניפוץ עוללים היא פעולה הראויה רק למי שחווה אכזריות כע"ז על ידיהם, מכל מקום אנו רואים, שמעלת הנקמה מצדיקה גם לעשות פעולות כלפי אלו שלא פעלו בידיהם את הרע, אך משויכים הם אליו מכ שייכותם הכללית לעם הרשע.

והנה בדורות הקדמונים היו ימים אלו ימים הראויים לעבודת ההתעוררות לשנאת עמלק והנקמה בו, וזקוקים היינו לעורר האיבה כלפי שונאיו של מקום ואויבי ישראל אדום ועמלק. אך בימינו, השנאה והתיעוב כלפי המושחתים שבברואים, בני "גרממאי של אדום" הארורים ימח שמם, גלויה וידועה בלב כל אשר נשמת ישראל באפו, ותאוות הנקמה בוערת באש תמיד באפינו עד בואו מאדום חמוץ בגדים, בהיות ישראל מכריתים זרעו של עשו, לקיים מקרא שכתוב "ונתתי את נקמתי באדום ביד עמי ישראל ועשו באדום כאפי וכחמתי וידעו את נקמתי" (ישעיהל כ"ב, י"ד) [ב].

הקדמונים שבימי הביניים שהיו פרוצים בשפיכות דמים, אך העם הגרמני הארור של ימינו ימח שמם, הרי כבר הכרנו נימוסיהם הטובים בהיותינו תחת יד אבותיהם לפני שבעים שנה, והלילה לדבר בנגותם תחת ממשלת אדוננו הקיר"ה.

ואמנם באמת יש מקום לומר כי גדר נקמת הכלל לא יתכן לו שיבוא אלא ע"י הכלל או ע"י מייצגי הכלל לפי רצון הכלל, אך לא תהיה מעלת הנקמה כשאין הכלל ושלוחיו עומדים מאחורי מעשה זה. גם הנוקם נקמת העם כמו שלא חטא בעצמו, צריך להיות אדם שהרגשותיו הינם הרגשות הכלל בצערם ובשמחתם ורק אז יתכון פעולתו כמעשה משורש טוב.

[א] וצ"ב שהזכירו עניין הריגת הטף והנשים בתוך עניין להקהל ולעמוד על נפשם, ואולי גם בתף ונשים שלהם יש סכנה עתידית וגם משום חשש זה יש להרגם, ותמוה לומר דחשש רחוק כזה מחשיבם כבר כעניין רודפים ומתיר להורגם מדיני רודף הרגילים. ואם לא נאמר כדברינו, שעניין הנקמה מתיר לרצוח, אזי נצטרך לומר שבשעת מלחמה גדרי איסורי הרציחה קלים ומותר להרוג נשים וטף גם אם הינם מהווים סיכון כלשהו עתיד.

[ב] הנה כידוע בכל ספרי האחרונים אין הדברים הללו אמורים אלא באומות

Dear Jews! This unique pamphlet is being distributed all over the Charedi cities and neighborhoods in Israel. We have no governmental aid, as is obvious, and we depend solely on members of the public whom understand the importance of spreading our ideas. Due to the fact that many people all over the country and the Jewish world are waiting to read our message each month, and due to the fact that some noisy haters of us would do anything to prevent us from spreading our ideas, it is of utmost importance that our supporters all over the land help distributing the pamphlet in a professional manner and as much as possible. Car owners are specially called upon to help us with distributing. A professional distributor can work for us in Lakewood, New Jersey, but the costs are already very high. We also want to start distributing a pamphlet in English. We would be very grateful for any contribution and, as said above, for any help in distributing. You can be in touch with us in order to contribute, to take part in distributing or for any questions you may have. Just leave a message at 052-7195368 or better still, send an e-mail to yyy7@neto.bezeqint.net

הנה עומדים אנו בפתח חודש אדר, "החודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב" (ספרי ע', כ"ג), כן יהפוך לנו ה' אבלנו לששון במהרה לתת לנו פאר תחת אפר.

והנה נקריית לפנינו הזדמנות לעסוק בנושא שראוי לתת עליו את הדעת.

בימינו ימי קיבוץ הגלויות, רבו כמו רבו בתוך קהל שומרי התורה מיני שיטות רבות, זה אומר בכך וזה בכך, זה ממקד את עבודת ה' בעניין אחד, והאחר בעניין שני, נהרא נהרא ופשטיה, כולם חכמים כולם נבונים וכולם יודעים את התורה.

ואף לגבי היחס למציאות זו - רבו הדעות. יש האומרים "שבעים פנים לתורה", "אלו ואלו דברי אלקים חיים", "ע"כ אין הם מייחסים כל חשיבות לבירור, דרישה וחקירה אחר רצון ה', אלא כל הרוצה ליטול את שם ה' - ייטול.

מאידך, יש האומרים ש"הן יראת ה' היא חכמה" שכן בלשון אידיש קורין לאחת "אין", וע"כ כל אשר יצא לדעתם מהכלל - כפר בעיקר...

והאדם הישר עומד בין השבילים בן המבוכה ואינו מוצא ידיו ורגליו בביהמ"ד... ובבואו אל הקודש לחפש דרכיו ולחקורה איזה דרך ישכון אור, תועה הוא בשדה, ואף שרוצה לפנות כל פניותיו דרך ימין - יש האומרים לו על ימין שהוא שמאל ויש האומרים על שמאל שהוא ימין, עד אשר תשכח ימינו ולא ידע בין ימינו לשמאלו, ובין ארור המן לברוך מרדכי... והרי האמת נעדרת והבלבול משתולל...

הדבר הקשה שבמציאות זו הוא, שלכל שיטה ישנם מקורות וסימוכין, אשר על ייהם נעמדים הדברים, ומקשים על האפשרות לברר את הבר מן התבן, ולהבדיל בין קודש ובין החול ובין הטמא ובין הטהור.

ואכן עלינו להשתדל ככל יכולתנו להיצמד לדבר ה', העולה מן המקרא ומדברי חז"ל ומפרשיהם המוסמכים והמוסכמים, ולא עלינו המלאכה לגמור, אך אין אנו בני חורין ליבטל ממנה.

אך מדבר אחד צריכים אנו לזהירות יתירה. תורת ה' תמימה, ארוכה מארץ מידה ורחבה מיני ים, בה מצוות רבות, עניינים רבים והנהגות שונות ומגוונות.

ואנו כבני אדם, נוטים להיתפס לעניינים מסוימים, ע"פ נשית נפשנו או דעתנו, ועלולים להחזיק בנושא אחד כדבר מרכזי יותר או חשוב יותר.

ובדבר זה נמצא מקום למכשול.

ישנה מציאות, בה אנשים נוטלים חלק בתורה ומפתחים ממנו "אידיאולוגיה", עד שנושא מסוים הופך להיות מרכזי בהנהגת חייהם ומעמידים אותו כנקודה המרכזית שהכל נדחה מפניה.

נבוא נא להתבונן בפרק מן המקרא, אותו נקרא בעז"ה כהפטרה לפרשת זכור, הלוא הוא "פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל" (שמואל א' ט"ו).

שאל מלך ישראל נצטווה לקיים את מצוות התורה - "תמחה את זכר עמלק מתחת השמים" (דברים כ"ח, י"ט). וכך נאמר לו על-ידי ה' ביד שמואל - "עתה לך והכיתה את עמלק והחרמתם את כל אשר לו ולא תחמל עליו, והמתה מאיש עד אשה מעלל ועד יונק משור ועד שה מגמל ועד חמור" (שמואל א' ט"ו, ג'). אך שאל נכשל בדבר,

ואינו מקיים את דבר ה' הכתוב בתורה כמצווה עליו ע"י הנביא.

כיצד קורה דבר כזה?? מלך ישראל, 'בחיר ה'" (שמואל ב' כ"ח, ו'), שהכתוב מתארו כ"בחור וטוב ואין איש מבני ישראל טוב ממנו" (שמואל א' ט"ו, ג'), איך נפלו גיבורים!?

מתוך זהירות רבה בכבוד שאל מלך ישראל [עיין יומא כ"ב:] ננסה על-פי ענ"ד להתבונן בדבר, מה אנו יכלים ללמוד מכך, בעז"ה, שהרי רק נבואה שנצרכה לדורות נכתבה.

הגמ' מעמידה אותנו על הנקודה. שאל המלך ידוע כאיש עדין, טוב, עניו וצנוע. ללא שום דופי. "שלא טעם טעם חטא" (ספרי, נחבא אל הכלים" (שמואל א' י', כ"ג), "בא אחרי הבקר" (ספרי, א' כ"ה) אחר שכבר התמנה למלך, ואף כשבני בליעל בזוהו - היה כמחוריש (ספרי, כ"ז). והנה הוא מצווה בדבר הפכי למידותיו. הוא מצווה "ולא תחמול!"

אך מה עשה שאלו? "ויבא שאלו עד עיר עמלק וירב בנחל" (ספרי ט"ו, כ) - אמר רבי מני: על עסקי נחל. בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא לשאל לך והכית את עמלק, אמר: ומה נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה, כל הנפשות הללו על אחת כמה וכמה! ואם אדם חטא - בהמה מה חטאה? ואם גדולים חטאו - קטנים מה חטאו? יצאה בת קול ואמרה לו אל תהי צדיק הרבה..." (יומא ספרי).

שאל לומד כאן לימוד מתוך התורה! חיי אדם אינם דבר של מה בכך! "שופך דם האדם באדם דמו שפך, כי בצלם אלקים עשה את האדם!" (בראשית ט', ו'). וכן, ההשחתה דבר רע הוא! כמו שציוותה התורה על כל תשחית. וזו אמת! זה דבר ה'! יותר מכן, עניין הרחמים והטוב

ותיקון העולם הוא נושא מרכזי ביותר ברצון ה'! להיות חנון ורחום זו הליכה בדרכי ה'! וכל שאינו בעל מידות אלו - 'ביישנים, רחמנים וגומלי חסדים' - אינו ראוי להידבק בעמ"י. איך יתכן שלא לחמול?? איך יתכן להשחית בהמות טובות וקטנים שלא חטאו?? ואכן אף הבת-קול אומרת ששאל נהג בצדקות, אלא שהיה צדיק הרבה. יש דבר כזה, יותר מידי צדיק!

וזה מה שמוכיח אותו שמואל: "החפץ לה' בעלות זבחים כשמוע בקול ה', הנה שמע מזבח טוב להקשיב מחלב אילים. כי חטאת קסם מרי ואון ותרפים הפצר, יען מאסת את דבר ה'..." (שמואל א' ט"ו, כ"ג - כ"ד). כאשר נושא, גם אמיתי ותורני, הופך להיות מרכזי ויוצא מהמיקום המדויק שלו - זו מאיסת דבר ה'! כי דבר אחד הקב"ה דורש מאיתנו, לשמוע בקולו! כדברי ירמיהו: "כי לא דברתי את אבותיכם ולא צויתים ביום הוציא אותם מארץ מצרים על דברי עולה וזבת. כי אם את הדבר הזה צויתי אותם לאמר שמעו בקולי והייתי לכם לאלקים ואתם תהיו לי לעם והלכתם בכל הדרך אשר אצוה אתכם למען ייטב לכם". (ירמיהו ז', כ"ג - כ"ד). רק את זה. שמעו בקולי. ואף שהקב"ה אכן ציוה את משה "בהוציאך את העם ממצרים תעבדו את האלקים על ההר הזה" (שמות ג', י"ג) - אין הזבחים המטרה, אלא העבודה, השמיעה, "נעשה ונשמע"!

אך אחר שאדם בנה במה לעצמו והעמיד לעצמו "אידיאולוגיה" שמבוססת על עיקרון אמיתי - קשה מאוד לשכנע אותו שאינו צודק! שהרי לפי דעתו, זה רצון ה'! כעניין מה שכתב במס"י לגבי העצל: "ואולם אם תשאל את פי העצל, יבוא לך במאמרים רבים ממאמרי החכמים, והמקראות מן הכתובים, והטענות מן השכל, אשר כולם יורו לו, לפי דעתו המשובשת, להקל עליו ולהניחו במנוחת עצלותו. והוא אינו רואה שאין הטענות ההם והטעמים ההם נולדים לו מפני שיקול דעתו, אלא ממקור עצלותו הם נובעים, אשר בהיותה היא גוברת בו, מטה דעתו ושכלו אל הטענות האלה, אשר לא ישמע לקול החכמים ואנשי הדעה הנכונה." (מס"י פקד ו'). וכך גם במידות נוספות שמשות את לב האדם. [א]

הנה נמשיך לעיין בפרק זה. כאשר שמואל מוכיח את שאל על שלא ביצע את המצווה, שאל מצהיר שעשה כראוי! "ויבא שמואל אל-שאלו ויאמר לו שאל ברוך אתה לה' הקימתי את-ידבר ה'!..." (ג'). אומר לו שמואל - ... ולמה לא-שמעת בקול ה' ותעט אלי-השלל ותעש הרע בעיני ה'. ויאמר שאל אל-שמואל אשר שמעתי בקול ה' ואלך בדרך אשר-שלחני ה' ואביא את-אגג מלך עמלק ואת-עמלק החרמתי. ויקח העם מהשלל צאן ובקר ראשית החרם לזבח לה' אלקיך בגלגל"

[א] כגון מה שכתוב (משלי ד' ג'): "כי בן הייתי לאבי רך ויחיד לפני אמי". ופרשי: "כי בן הייתי לאבי - אם תאמר שלמה היה שונא הבריות שהוירין על הגול ועל העריות דבר שנפשו של אדם מתאוה להם..." להוציא מלבך שתוכחתו של שלמה נובעת ממידות רעות, דבר המצוי אצל מוכיחים.

(י"ט - כ). שמואל מעיר לשאול על שחמד את השלל ולכן עבר על דבר ה', ושאול טוען שלא כך! לדבריו, היתה כאן סיבה אמיתית וטובה לכך שהניחו את הבהמות. אך למעלה, בתיאור מה שהיה בפועל, הפסוק אומר דבר אחר! "יחמל שאול והעם על-אנג ועל-מיטב הצאן והבקר והמשנים ועל-הכרם ועל-כל הטוב ולא אבו החרימים וכל-המלאכה נמזה ונמס אתה החרימו!" (ט"ז). כאן לא מוזכר שרצו להקריב לה, אלא שחמלו, שראו דברים טובים ונחשקים וחשקו בהם. רק אח"כ, באזני שמואל, מסביר שאול שהסיבה היא "למען זבח!" ואין לומר ששאלו העיז פניו לשקר נגד פני הנביא, אלא באמת כך חשב! באמת נראה היה לו שדן כהוגן, אך הנביא מגלה לנו, שלא זו היתה הסיבה האמיתית, אלא שאכן חמלו על השלל ולא אבו החרימים, ואפילו אחר שמודה שחטא - אומר שירא מפני העם, ואינו אשם בדבר...

וכיוון שאדם כבר אינו ממושמע אל דבר ה' לבדו - אפילו ה"אידיאולוגיה" בה החזיק שוב משתנה לנגד מציאות חדשה. כמו שאמרו שם בהמשך - "ובשעה שאמר לו שאול לדואג סב אתה ופגע בכהנים, יצאה בת קול ואמרה לו אל תרשע הרבה". ועל זה אמרו במדרש: "רשב"ל אומר כל מי שנעשה רחמן במקום אכזרי - סוף שנעשה אכזרי במקום רחמן" (קבלת רשב"ל, ע"ז). כי אם אדם לוקח נושא ומאדיר אותו ע"פ רצונו - למעשה הוא נעשה עבד ליצרו ואל כל אשר יחפוץ יטנו, בלא שישים אל ליבו, שאין האמת מנחה אותו, אלא משיכה כזו או אחרת.

ואם לא די ברעה זו, אדם כזה אף יוצא להילחם נגד אחרים אשר אינם הולכים בקו בו הוא מחזיק, ואף שכל הנתונים מורים שלא כדעתו - אין הוא מוותר! כך רואים אצל אויבי דוד, דואג ואחיתופל, שאף ששנים רבות דוד מלך בישראל, "לכל דרכיו משכיל וה' עמו" (שמואל ב' י"ח, י"ד) - עדיין מסרבים לשנות את דעתם, אפילו בפני המציאות! רק בבנין ביהמ"ק נהפכו פניהם כשולי קדירה ונאלצו להודות שה' בחר בדוד. אין קורה כדבר הזה?? "טינא היתה בליבם" (מגיב ט"ז). טינא פירושו טיט (כ"ס דניאל ב', מ"ח). כלומר ליבם לא היה נקי. היו להם כל מיני נטיות פנימיות שהם אלו אשר כיוונו אותם לקבוע את דעתם ואת השקפתם. ע"כ אף שהיו גדולים בתורה - תורתם נעשית להם סם המוות וטרדתם אף מחיי עוה"ב. "הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע שמים חשך לאור ואור לחשך שמים מר למתוק ומתוק למר. הוי חכמים בעיניהם ונגד פניהם נבנים" (שפיעו ט', כ' - כ"ב).

ולעומתם - דוד המלך שכל חפצו לטהר את ליבו לפני ה', ללכת בתום לפניו, מתנהג בהתנהגויות הפוכות לחלוטין זו מזו, הוא עדינו העצמי - בשעה שהיה עוסק בתורה היה מעדן עצמו כתולעת, ובשעה שיוצא למלחמה מקשה עצמו כעץ" (מועד קטן ע"ז). מצד אחד, "עושה משפט וצדקה לכל עמו" (שמואל ב' ח', ט"ו), ומצד השני, נלחם בחוטאים ובאויבי ה' באכזריות ללא כל חמלה [ראה שמואל ב' ד', י"ב; ח', א'; י"ב, ל"א; דהיי"א, כ', ג']. כי עבד ה' עושה את דבר ה' בלא להעמיד לעצמו כל דעה אישית, וזה

הוא "איש כלבבו" (שמואל א' י"ג, י"ד) של הקב"ה, זה הוא משיח ה'!^[2]

וכמו שראינו, מי שממקד את רצון ה' בדבר אחד יותר מאחר, ואינו קשוב לשמוע את דבר ה' - לכל אשר ילך עלול להכשל. מי שמעמיד את ה"הומניות", עניין הרחמים והעדינות כ"אידיאולוגיה" - יקשה עליו לקנא לדבר ה' ולנקום את נקמת ה' מאויביו, ובכך הוא מתאכזר על הרחמים. מי שמעמיד את ארץ ישראל כ"אידיאולוגיה" עלול להכשל בחטא המעפילים ולפעול למען הארץ גם נגד רצון ה'. מי שהעמיד את נושא הקרבנות כ"אידיאולוגיה" - עליו אמר הנביא: "הגבגב רצח ונאף... ובאתם ועמדתם לפני בבית הזה... ואמרתם נצלנו...!" (ירמיהו ז', ט"ז). מי שמעמיד את הצדיקות ודקדוק ההלכה כ"אידיאולוגיה" - זהו "חסיד שוטה" - ממבלי העולם, שעלול לראות אשה טובעת בנהר ואומר לאו אורח ארעא לאיסתכולי בה ואצולה" (סוטה כ"ח). מי שמעמיד את השמיעה לחכמים כ"אידיאולוגיה" - עלול לעשות כדבריהם גם כשהוא ראוי להוראה וידע שטעו (ברכות ג'). מי שמעמיד את רגש ההתלהבות בקיום המצוות כ"אידיאולוגיה" - עלול להכשל ולוותר על מצוות 'פחות מלהיבות' ועל דקדוק בהלכה, לטובת ההתרגשות. ואפילו מי שמעמיד את לימוד התורה כ"אידיאולוגיה" - עלול להכשל ולוותר על מצווה עוברת ושאינה יכולה להיעשות ע"י אחרים (קידושין ל"ב). ועליו אמרו: "כל שחכמתו מרובה ממעשיו למה הוא דומה לאילן שענפיו מרובין ושרשיו מועטין, והרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו" (אבות ג', י"ז). תחת כל אלו, דבר אחד בלבד אמור להיות ה"אידיאולוגיה" של היהודי, "כי אם לשמע את דברי ה'" (שמו"ט, י"ח).

ושמא יאמר אדם - היאך אני לומד תורה מעתה? אם גדולים וצדיקים נכשלו בדבר זה, איך נתהדר לפני מלך ונעמוד במקום גדולים? ע"כ אמר שלמה בחכמתו, "תומת ישרים תנחם" (משלי

[ב] כתב הגר"א ב"אמרי נועם" ברכות לג: זו"ל: "... לפי שאין השלמות ניכר באדם אלא כשיש לו שני מידות הפוכות דהיינו מידת הרחמניות ומדת אכזריות. לפי שכהאדם נוהג במידה אחת אינו מוכרח לומר שהוא צדיק, אלא י"ל שכך הוא טבעו, אבל כשיש לו שני מידות הפוכות כגון רחמניות ואכזריות או מוכח שהוא צדיק, לכן נתן הקב"ה לישראל מצוות של רחמניות שהוא כיבוד אב ואם שהוא רחמניות גדולה... ושוב נתן להם מצוות אכזריות דהיינו שילוח הקן שהוא אכזריות גדולה... לכן כתיב בשני מצוות אלו אריכות ימים לפי שבשני מצוות הללו נשלם האדם בתכלית הטוב... וזו"ש בעקידה "עתה ידעתי כי ירא אקים אתה". וקשה, מאי לשון "עתה ידעתי", והלא הוא היה צדיק גם מקודם לכן? אבל לפי מה שאמרנו אתיא שפיר, לפי שקודם לכן לא היה אלא רחמן מאד, שהיה מכניס אורחים וגומל חסדים, אבל המידה של אכזריות עדיין לא היה ניכר בו, והיו אומרים שאברהם איננו צדיק גמור, אבל בעקדה שעשה מדת אכזריות גם כן, עתה נשלם וניכר שהוא צדיק גמור... וזה שאמר, לעשות נקמה בנשים. הדר הוא לכל חסידיו, ר"ל שאע"פ שהם חסידים שנוהגים במדת רחמים אעפ"כ יעשו נקמה בנשים שהוא מדה הפוכה, והוה הדר להם". וראה עוד בביאורו למשלי ל', י"ז.

(י"ח - י"ט), "הולך בתם ילך בטח" (שם י"ט, ט"ז), "בטח על ה' בכל לבך, ואל בינתך אל תשען" (שם ג', ט"ז). ע"י שאנו ערים ומודעים למכשול הזה, ע"י שנשים את לבנו להבין מהיכן בא רצון זה, האם אנו אכן שוקלים ללא הטיה, אכן נוכל בעז"ה לכוון לרצון ה', כמו שכתב שם במס"י: "והנה תדע כי זה כלל גדול מנוסה במלאכת הפרישות, שכל קולא צריכה בדיקה. כי אף על פי שיכולה להיות ישרה ונכוחה, אמנם, קרוב הדבר שתהיה מעצות היצר ומרמותיו, על כן צריך לבדוק אחריה בחקירות ודרישות רבות. אם אחר כל אלה תצדק, ודאי שהיא טובה (מס"י ט"ז). ולא קולא בלבד צריכה בדיקה, אלא גם חומרא והתחסדות, כמו שכתב והאריך בפרק מיוחד לדבר זה (פרק כ'): "מה שצריך לבאר עתה הוא משקל החסידות הזה, והוא ענין עקרי מאד מאד, ותדע באמת שזהו המלאכה הקשה שבחסידות כי דקותו רב ויש ליצר בדבר הזה כניסה גדולה, על כן נמצאת סכנתו עצומה כי הרבה דברים טובים יוכל היצר לרחק כאילו הם רעים, והרבה חטאים לקרב כאילו הם מצות גדולות, ובאמת שלא יוכל איש להצליח במשקל הזה אלא בג' דברים: א. שיהיה לבו ישר שבלבבות שלא תהיה פנייתו אלא לעשות הנחת רוח לפניו יתברך, ולא זולת זה כלל. ב. ושהיה מעיין על מעשיו עיון גדול וישתדל לתקנם על פי התכלית הזה. ג. ואחר כל זאת יהיה משליך יהבו על ה', שאז יאמר בו אשרי אדם עוז לו בך (תהלים פ"ד) וגו' לא ימנע טוב להולכים בתמים. אמנם אם אחד מן התנאים האלה יחסר לו לא יגיע אל השלימות, וקרוב הוא ליכשל וליפול. דהיינו או אם הכוונה לא תהיה מובחרת וזכה, או אם יתרושל מן העיון במה שיוכל לעיין, או אם אחר כל זה לא יתלה בטחונו בקונו, קשה לו שלא יפול. אך אם שלשתם ישמור כראוי, תמימות המחשבה, עיון, ובטחון, אז ילך בטח באמת ולא יאונה לו כל רע. הוא הדבר שאמרה חנה בנבואתה: "רגלי חסידיו ישמור", ודוד כמו כן אמר: "ולא יעזוב את חסידיו לעולם נשמרו" (תהלים ל"ו)."

הרינו למדים, שלא בשמים היא! כל הדרוש הוא לוודא שאכן רצוננו לעשות רצונו, ולא התרושלנו בעיון. ואח"כ - לבטוח בה'. [ואם בדרגה זו נכונים הדברים, עאכ"כ במי שלא הגיע לדרגה זו, אם כנה הוא עליו לבחון את דבריו, האמת אתו, ואם אינו יכול - יזהר וידע שמועד הוא לטעות, ויתייחס לדעתו בזהירות הראויה].

וע"י שנשתדל לברר את האמת כפי כוחנו, נזכה שיערה ה' עלינו רוח ממרום, יטהר את לבנו לעבדו באמת, יפתח לבנו בתורתו וישם בלבנו אהבתו ויראתו ולעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם. ומהרה יקיים לנו את דבריו הנאמרים באמת ע"י נביאו: "הנה ימים באים נאם ה' וכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה. לא כברית אשר כרתי את אבותם... כי זאת הברית אשר אכרת את בית ישראל אחרי הימים ההם... נתתי את תורתי בקרבם ועל לבם אכתבנה, והייתי להם לאלקים והמה יהיו לי לעם. ולא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו לאמר גדולם נאם ה' כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד אזכר עוד" (ירמיהו ל"א, ג' - ל"ב).

ואני עומד על כך שהמוכר קרקע לגוי בארץ ישראל עובר על איסור תורה מפורש של "לא תחנם", כפי שקבע מרן החזון אי"ש בזמנו ביחס ל"היתר המכירה". בזמן השלטון העותומני, יהודים רכשו קרקע, ואותה קרקע אשר עיבדו הייתה בבעלותם ע"פ החוק העותומני. "היתר המכירה" נמשך גם בזמן שלטון הבריטים עד היום הזה, והמגיב לא ענה על הטענה הפשוטה שלי, הרי המצב כפי שתואר באגרות הראי"ה לפני 110 שנים לא קיים היום כלל, ועל מה, אם כן, מתבסס היום "היתר המכירה"? אם מביאים ראיות מדברי חז"ל נגד חכם כלשהו, גדול ככל שיהיה, אין בכך חלילה משום לעג לחכם, ואל לו למגיב לייחס לי בזיון חכם, כפי שאל לו לייחס זאת לחזו"א, אשר כתב את דבריו עלי ספר לדורות, ולא בעלון חודשי. אם אני הקטן כותב לא לעניין, מדוע שהמגיב הגדול לא יביא ראיות נגדי ותייחס עניינית לטענות שהעליתי ויסתור אותן. ואם זה מחמת שבאמת אינו בא לחלוק עניינית, אלא כל רצונו להגן על כבודו של הרב קוק זצ"ל, אז כפי שציינתי, הוא מתפרץ לפתח פרוץ, שכן חלילה לא התכוונתי לפגוע בכבודו של אותו ענק, תהיינה חילוקי הדעות בהלכה ובהשקפה אשר תהיינה.

חברות ירושלים תבנינה אך ורק אם נעשה רצון ה' ונשמור מצוות התורה כפי שמסרו לנו חז"ל, במיוחד כאשר תורתנו הקדושה וחז"ל אומרים מפורשות שביטול שמיטה מביא את הגלות. המגיב חתם את דבריו בקנאה לכבוד התורה, ואני אחתום בדברי הרמב"ם בהלכות סנהדרין פכ"ד ה"ג, שאין כבוד התורה אלא לעשות על-פי חוקיה ומשפטיה.

על החתום, חיים פקוביץ
ירושלים.

תגובה נוספת

בענין זה ראוי להביא את לשונו של חברנו הגאון רבי יצחק ברנד שליט"א - "הרב יצחק ירוחם בורדיאנסקי שליט"א [ירושלים] חתן הגרש"ז אויערבך זצ"ל מעיד ומספר מה שחותנו דיבר בחוג המשפחה אודות ההיתר המכירה [פירסמו בהספד שהספיד את חותנו] שתגידו לרבנים שזה לא כלום, זה פשוט ליצנות ונעשה בידו תנועה של ביטול - כי אין להם דעת למכור ולא מתכוונים למכור עכ"ל, וכן הרב אביגדור נבנצאל שליט"א מעיד בשמו של הגאון ר' ש"ז אויערבך זצ"ל שגם לתלמיד מרכז הרב לא התיר לאכול יכול מה'היתר מכירה' משום איסור ספיחים" - עכ"ל ספר "שמיטה כמצותה" עמוד ל'.

וכן הייתי אצל הגרש"ז זצ"ל בשנת תשנ"ג ואמר לי אותו דבר בענין היתר מכירה, שזה דברים בטלים ומבוטלים, וכן עשה תנועת יד של ביטול".

כמו שמפורש בגוף האגרות, בערך עשר שנים לפני שנכבשה הארץ ע"י הבריטים, והיתה אז ארה"ק תחת שלטון האימפריה העותומנית אשר בראשה הסולטן הטורקי.

לא זו "דרישת ציון על טהרת הקודש" כפי שנחרט בראש העלון, ולא בכאלה תיבנה ירושלים אשר לא חרבה אלא בשביל שהושוו

קטן וגדול (שנת ק"ט ע"ג).

והוא רחום יכפר עוון ולא ישחית, ונזכה לראות בבנין ירושלים עיר האמת ע"י צדקה ומשפט, במהרה בימינו.

החותם בדמע לכבודה של תורה
אייתי אפלבוים

תגובת המערכת

בעקבות דברי הכותב הנחרצים, ראינו לנכון לפנות לכותב המכתב המקורי הרב חיים פקוביץ' לקבלת תגובתו, ואלו דבריו:

"ראשית כל, הנושא המרכזי במכתבי היה להפריך מתוך התבוננות בהתנהגות של עורכי "היתר המכירה" את הטענה, ולפיה ההיתר נועד להגן על חקלאים יהודים בארץ ישראל. ומכיון שהמגיב לא התייחס כלל לנקודה זו, על-אף שהיא הייתה העיקרית במכתבי, אני מניח שהוא מודה לדברי. שנית, המגיב לא התייחס עניינית לשום טענה שהעליתי במכתבי. רשימה של חכמים אשר התירו "היתר המכירה" לא עונה על שום טענה שהעליתי, וידוע גם, כי מרן הגרש"ז אויערבך חזר בו מההיתר. בנוסף, אם כליכך ברור ש"היתר המכירה" יסודתו בהררי קודש, מדוע אם כן חז"ל, אשר חיו בארץ ישראל, לא ערכו את אותה מכירה כאשר כל כלכלתם הייתה תלויה בחקלאות. נמצאנו למדים, כי מצדדי "היתר המכירה" טוענים שחז"ל חלילה התאכזרו כלפי החקלאים היהודים ופגעו בישוב ארץ ישראל. העליתי שלוש טענות, אותן המגיב לא הפריך - מכירת קרקע בשטר לא חלה ללא מתן מעות, אלא אם כן מוכר קרקע מפני רעתה. מכירת קרקע לגוי אפילו לשעה היא אסורה,

בס"ד שבט תשע"ז לפ"ק

מבלי להתייחס לכלל הדברים הנמצאים בעלון קדושת ציון, מצאתי עצמי מחויב למחות על דברי שקר נמהרים שחדרו לעלון הנ"ל במדור "קוראים כותבים" בגליון י"ח (שנת תשע"ז) (פ"ק). וז"ל הכותב:

"מי שעורך "היתר מכירה" עובר על איסור מפורש מן התורה אפילו כשמדובר במכירה לשנה כו', חוץ מזה "היתר המכירה" מבוסס על מכירת קרקע בשטר, ומכירת קרקע בשטר לא חלה עד למתן דמים כו', קצרו של דבר, שאם המכירה אכן חלה, מי שערך אותה עובר על איסור "לא תחנם", ואם אינה חלה, אז יהודי עובד על אדמתו בשביעית ומחייב אותנו חובת גלות".

שומו שמים על זאת. כאילו היתר המכירה יצא מתחת ידי תלמידים שלא שמשו כל צרכם וטעו בדבר משנה עד שבהנף יד של כותב מכתב בעלון חודשי נחתמה הסוגיא ואין מקום לדיון.

ובאמת היתר זה יסודתו בהררי קודש, הגאונים ר' ישראל יהושע מקוטנא זצ"ל בעל הישועות מלכו, ר' שמואל מוהליבר מביאליסטוק זצ"ל, ור' שמואל זנוויל מווארשא זצ"ל בכ"ח שבט תרמ"ח, ונצטרף אליהם הגאון ר' יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל מקובנא ביום ג' אדר תרמ"ח, כמובא כל זה בס' א' מספר מעדני ארץ שביעית להגאון ר' שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל. אחריהם היו גדולים נוספים שצדדו בהיתר [ביניהם הרבנים הראשיים לדורותיהם ובכללם הגאון הרב עובדיה יוסף זצ"ל], והיו שהתנגדו לו, אלו ואלו רבותינו אשר מפיחם אנו חיים ומימיהם אנו שותים.

רק כדי לשבר את האוזן נעתיק לשון הגאון ר' שלמה זלמן אויערבאך בהקדמת ספר מעדני ארץ הנ"ל:

"אחרי כל האמור הנני מוצא לנכון להעיר לבל יתקבל ח"ו שום רושם כאילו הכנסתי ראשי בין הרים גדולים ורמים גדולי הדורות אשר מימיהם אנו שותים ומפיחם אנו חיים ואף גם את שומתיהם אזכיר במורא ופחד, אלא מכיון שההיתר הזה שייסודותיו בהררי קודש נתקבל ונהוג למעשה בכל אה"ק [מלבד יחיד סגולה גבורי כח עושי דברו ששומרים שביעית כדת וכהלכה ד' עליהם יגן ותחזקנה ידיהם קודש וכל העוזרים והמסיעים להם אשרי חלקם] לכן הרשיתי לעצמי לבאר ולברר יסודותיו עד כמה שידי יד כהה מגעת כו'".

כמה נרפסים דברי הכותב לעומת דברי רבן של ישראל הגאון ר' שלמה זלמן זצ"ל.

אחרי שרמס ברגל גאווה ההיתר, ירה חיצו להגו ולעגו כלפי הרב קוק זצ"ל, וכתב:

"ראוי עוד להעיר כי הרב קוק זצ"ל ביסס את דבריו בענין היתר המכירה בין היתר על כו' ועל כך שכל הקרקעות היו אז קנין המלך (לגוי) (ש"ס ק"ט), ושהממשלה יכולה לתבוע את חוקה שלבריטים היה מנדט ולא ריבונות בא"י".

וגם כאן שוברו בצידו, שאגרות אלו נכתבו האחת בשנת תרס"ח והשניה בשנת תרס"ט,